

PAREIZTICĪBA ZIEMEĻKURZEMĒ: KOLKASRAGA DRAUDZE UN TĀS PRIESTERI (1934–1940)*

Dzintars Ērglis

Dr. hist., Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūta pētnieks.
Pētnieciskās intereses: padomju un nacistu režīma represijas Latvijā, holokausts, Dundagas novada vēsture.

Darbā aplūkots stāvoklis Kolkasraga pareizticīgajā draudzē laika posmā no 1934. līdz 1940. gadam. Tas bija nozīmīgs posms Latvijas valsts vēsturē, kurā tika izveidota Kārļa Ulmaņa autoritārā diktatūra un zaudēta valsts neatkarība. Šo notikumu rezultātā mainījās ne tikai Latvijas politiskā un saimnieciskā, bet arī reliģiskā dzīve, kas skāra arī Latvijas Pareizticīgo Baznīcu.

Raksts balstīts uz daudziem līdz šim zinātniskajā aprītē neizmantotiem Latvijas Pareizticīgās Baznīcas dokumentiem un turpina aizsākto pētījumu par Kolkasraga pareizticīgo draudzi, analizējot tās priesteru un draudzes padomes praktisko darbību. Raksta mērķis ir sniegt atsevišķas Kurzemes 20. gadsimta 30. gadu pareizticīgās draudzes darbības apskatu un novērtējumu, lai, cik tālu tas būs iespējams, aplūkotu Pareizticīgās Baznīcas vienas struktūrvienības funkcionēšanas modeli, vienlaikus pētot konkrēto tēmu un sniedzot metodoloģisku materiālu.

Balstoties uz pieejamo avotu materiālu par Kolkasraga draudzi, jāsecina, ka to raksturoja reliģiskās dzīves duālisms. No vienas puses, draudzi vadošais priesteris bija tieši atkarīgs no baznīcu skarošajām politiskajām pārmaiņām un vadījās no rīkojumiem, ko saņēma no augstāk stāvošajiem hierarhiem. No otras puses, draudzes locekļiem pirmajā vietā bija praktiskas vietējās dzīves problēmas, kuru starpā svarīgākais bija draudzes īpašumu jautājums.

Atslēgas vārdi: Latvijas Pareizticīgā Baznīca, Kolkasraga Kristus Piedzimšanas draudze, Dundagas pagasts, Kolkas ciems.

* Raksts izstrādāts pētniecības programmas “Latvijas teritorija kā dažādu kultūrtelpu, reliģiju, politisko, sociālo un ekonomisko interešu saskarsmes zona no aizvēstures līdz mūsdienām” ietvaros.

IEVADS

Aplūkojamajā laika posmā Kolkas ciema pareizticīgo draudze oficiāli tika dēvēta par Kolkasraga, nevis Kolkas draudzi, tāpēc arī rakstā lietots šis nosaukums. Pētījums par Kolkasraga Kristus Piedzimšanas draudzi lielā apjoma dēļ sadalīts vairākās daļās, no kurām pirmā par periodu no 1918. līdz 1934. gadam jau publicēta.¹

Šajā rakstā aplūkots laika posms no Kārļa Ulmaņa (1877–1942) autoritārās diktatūras izveidošanās 1934. gadā līdz Latvijas neatkarības zaudēšanai 1940. gadā. Apskatāmā perioda laikā Latvijas Pareizticīgā Baznīca (turpmāk – LPB) bija spiesta atgūties no smagā trieciena, ko deva 1934. gada oktobrī notikušī Rīgas un visas Latvijas arhibīskapa Jāņa (Pommera, 1876–1934) slepkavība. Autoritārais režīms pēc arhibīskapa Jāņa nāves sāka aktīvi iejaukties LPB dzīvē, lai panāktu tā interesēm atbilstoša jauna arhibīskapa ievēlēšanu. Valsts spiediena rezultātā LBP 1936. gadā pārgāja Konstantinopoles patriarha pakļautībā.² Reliģiju pētniece Inese Runce uzsvēra: “Laika posms no 1936. līdz 1940. gadam Latvijas Pareizticīgajā Baznīcā bija mierīgs, jo Baznīcai, zaudējot daļu no savas patstāvības, attiecības ar K. Ulmaņa režīmu bija iegājušas mierīgā gultnē.”³ Iekšlietu ministrijas Garīgo lietu pārvalde bija spējīga ietekmēt pat visaugstāko garīdznieku iecelšanu vai atcelšanu, taču tā nevarēja mainīt pareizticības apmērus un ietekmi iedzīvotāju vidū. Tam sekoja padomju režīma nodibināšana 1940. gadā ar Baznīcas organizatorisko struktūru krīzi, atgriešanos Maskavas patriarhijas pakļautībā, reliģiskās preses un izglītības iestāžu likvidāciju un īpašumu konfiskāciju. Tas bija daudzveidīgu pārmaiņu laiks, kura noslēgumā LPB bija ievērojami mainījusies.

1934. gads kļuva par nozīmīgu robežšķirtni arī Kolkasraga draudzes dzīvē, jo šī gada nogalē ceļu uz priesterību sāka Jānis Tonis (1876–1936) – pirmais un vienīgais cilvēks, kurš mērķtiecīgi kļuva par garīdznieku, lai kalpotu tieši trūcīgajā un no-

maļajā Kolkasraga draudzē. Vietējiem iedzīvotājiem viņš tādējādi personificēja pareizticīgā priestera misijas būtību, kas visos laikos un vietās noteicis šīs konfesijas spēku un ietekmi uz ļaužu masām.

AVOTI UN HISTORIOGRĀFIJA

Tēmas historiogrāfiskais apskats pamatā sniegts jau iepriekš publicētajā rakstā par Kolkasraga pareizticīgo draudzi no 1918. līdz 1934. gadam.⁴ Nozīmīgākais avots tēmas izpētē ir Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīva (turpmāk – LVVA) 7469. fondā “Latvijas Pareizticīgās Baznīcas Sinode” esošās piecas Kolkasraga draudzes,⁵ kā arī tajā laikā Kolkā kalpojušo priesteru Jāņa Toņa un Georgija Varfolomejeva (1901–?) lietas.⁶ Priesteru lietu kopums ir nepilnīgs, jo trūkst Jāņa Garklāva (1898–1982) lietas. Taču LVVA ir atrodama viņa ticības mācības skolotāja lieta, kas sniedz vērtīgu informāciju par starpkaru perioda vienkārša pareizticīgo garīdznieka dzīves un darba gaitām.⁷

Tā kā arhīva dokumentu klāstā trūkst Kolkasraga draudzes dokumentu par laika posmu no 1934. līdz 1937. gadam, tad līdzās LPB Sinodes (turpmāk – Sinode) sēžu protokolu grāmatām⁸ lielā mērā šo iztrūkumu aizpilda tieši J. Toņa priestera lieta⁹ un Jelgavas iecirkņa prāvestības lieta par viņa un psalmodētāja pienākumu izpildītāja konfliktu.¹⁰ Atšķirībā no citiem aplūkojamā laika Kolkasraga priesteriem J. Tonis bija ļoti ražīgs LPB vadībai adresētu vēstuļu un ziņojumu rakstītājs, un daudzi no tiem saglabājušies LVVA. Par J. Toņa salīdzinoši īso priesterības laiku Kolkasraga draudzē ir pieejams daudz plašāks materiālu klāsts nekā par citiem ar raksta tēmu saistītajiem posmiem vai personām. Tādējādi īpašas uzmanības pievēršana J. Tonim nav raksta autora subjektīvās nostājas rezultāts, bet nepieciešamība novērtēt un ieviest aprītē visus ar apskatāmo tēmu saistītos dokumentus. Analizējot J. Toņa darbību Kolkā, kļūst skaidrāk

izprotams, ko reliģiskajā dzīvē nozīmē savas draudzes vajadzībās īpaši ieinteresēta garīdznieka faktors.

Sinodes sēžu protokoli, kuros apskatīta arī Kolkasraga draudzes un tās priesteru darbība un problēmas, LVVA atrodas tikai par periodu līdz 1937. gada septembrim.¹¹ Savukārt par turpmāko laika posmu līdz 1940. gadam saglabājušies vienīgi Sinodes sēdēs apskatāmo jautājumu saraksti, t.i., virsraksti.¹² Ziņas par Kolkasraga draudzi satur arī Latvijas pareizticīgo draudžu budžetu projekti 1937. gadam,¹³ Latvijas pareizticīgo draudžu, baznīcu un klēra 1939. gada darbības pārskati,¹⁴ LPB prāvestību, draudžu, filiālbaznīcu, klosteru, iestāžu, garīdznieku un amatpersonu saraksti par laika posmu no 1934. līdz 1940. gadam,¹⁵ kā arī 1940. gadā sastādītie Latvijas pareizticīgo draudžu locekļu saraksti.¹⁶

Tādējādi kopumā vienu nepieciešamo pētnieciskās informācijas avotu pašlaik nepārvaramo trūkumu aizvieto citu dokumentu klāsts, kura apjoms ir pietiekams, lai varētu analizēt Kolkasraga draudzes dzīvi minētajā laika posmā.

Garīgais mēnešraksts "Ticība un Dzīve" Kolkasraga draudzes problēmām daudz vairāk pievērsās tieši kopš 1934. gada, jo 1933. gada beigās par žurnāla izdevēju un redaktoru kļuva virspriesteris Pēteris Gredzens (1887–1942), kurš visus 20.–30. gadus bija cieši saistīts ar šeit apskatāmo apvidu – Ziemeļkurzemes nostūri – un vietējo pareizticīgo ļaužu rūpēm un interesēm. Kolkasraga draudzes problēmas šī iemesla dēļ P. Gredzens pārzināja daudz labāk nekā jebkurš viņa vadītā izdevuma korespondents.

Vēstures literatūrā par aplūkojamo laika periodu jāizceļ divu autoru darbi. Jāņa Kalniņa grāmatā "Process" Kolkasraga draudzes vēsturei veltītajā nodaļā aplūkota pēc 1934. gada kalpojušo priesteru J. Toņa un J. Garklāva darbība.¹⁷ Diemžēl sniegtās ziņas ir fragmentāras un dažviet kļūdainas – piemēram, par J. Toņa izglītību un iesvētīšanu priestera kārtā un par J. Garklāva kalpošanas laiku draudzē. J. Tonis nebija beidzis Rīgas Garīgo

1. att. Kolkasraga Kristus Piedzimšanas baznīca 20. gadsimta 20.–30. gados (no Baibas Šuvcānes personiskā arhīva)

skolu, kā to raksta J. Kalniņš,¹⁸ bet 1892. gadā tika atstāts 3. klasē uz otru gadu un tāpēc pats pameta šo mācību iestādi.¹⁹ J. Kalniņš apgalvo, ka J. Tonis tika iesvētīts par Kolkasraga priesteri 1935. gada septembrī,²⁰ kaut gan tas notika 1935. gada jūlijā.²¹ Par J. Garklāva darbību J. Kalniņa darbā atrodams tikai viens teikums: “Zināms, ka 1939. gadā Kolkasraga pareizticīgo draudzi apkalpoja priesteris Jānis Garklāvs.”²² Īstenībā J. Garklāvs draudzē kalpoja no 1936. līdz 1942. gadam.²³ Savukārt Aleksandra Gavriļina (1953–2019) monogrāfijās par J. Garklāvu detalizēti analizēts viņa darbības laiks Kolkasraga draudzē,²⁴ tomēr arī tajās ir dažas, iespējams, nejaušas, skaitliska un hronoloģiska rakstura neprecizitātes attiecībā uz draudzē notikušo saimniecisko darbību, precīzāk – meža pārdošanas un baznīcas jumta salabošanas lietu.²⁵ A. Gavriļins norāda, ka 1936. gada 2. aprīlī Sinode atļāva Kolkasraga draudzei pārdot savu mežu.²⁶ Patiesībā mežs bija pārdots jau 1936. gada 1. martā, bet 1936. gada

2. aprīlī Sinode kārtējā sēdē šo faktu tikai pieņēma zināšanai.²⁷ Savukārt Kolkasraga baznīcas jumtu salaboja nevis priesteris J. Garklāva vadībā²⁸ – tātad pēc 1936. gada augusta, bet jau 1928. gadā virspriesteris P. Gredzena vadībā.²⁹

LPB vēstures konteksta izpratni laikā no 1934. līdz 1940. gadam un atsevišķos gadījumos arī agrākā laika periodā ievērojami veicina vairākas pēdējos gados klajā nākušās publikācijas, kas skar nacionāla vai reģionāla mēroga tematiku.³⁰

KOLKAS CIEMS 1934.–1940. GADĀ

Apskatāmajā laika periodā Kolkas ciems ietilpa Ventspils apriņķa Dundagas pagastā. Informācija par Kolkas ģeogrāfisko, ekonomisko un kulturālo stāvokli laika ietvaros no 1918. gada līdz 30. gadu vidum jau sniegta iepriekšējā sērijas rakstā.³¹

Noslēdzoties pasaules ekonomiskās krīzes smagākajam periodam, arī Kolkā pamazām sāka uzlaboties saimnieciskais stāvoklis. Pozitīvas pārmaiņas vietējo iedzīvotāju galvenajās ikdienas nodarbēs – zvejniecībā un zivju rūpniecībā – ienesa 1936. gada rudenī nodibinātais “Kolkas rajona zvejnieku kooperatīvs”, kas Dundagas pagastā apvienoja vairākus mazos piekrastes ciemu kooperatīvus no Sīkraga līdz Ģipkai un kura valdes sēdekļis atradās Kolkā.³² Dzīves līmeņa pakāpenisku uzlabošanu pēc ilgstošiem saimniecisko problēmu gadiem apliecināja arī ciemā notikusī intensīvā jaunu dzīvojamo māju celtniecība. Tomēr valsts un pašvaldību budžetu iespējas neļāva veikt kardinālu sauszemes satiksmes uzlabošanu ar Kolku arī 30. gadu otrajā pusē. Ceļš no Kolkas līdz Mazirbei, kur atradās tuvākā šaursliežu dzelzceļa stacija, joprojām bija bēdīgā stāvoklī, bet pretējā virzienā – pa Rīgas jūras līča piekrasti uz Melnsilu 30. gadu otrajā pusē būvdarbi tikai sākās, jo līdz tam ceļa vietā bija vien mežā iebrauktas sliedes.³³ Regulāru satiksmi ar Rīgu, izņemot ziemas sezonu, 30. gados Kolkai nodrošināja divi tvaiņi: “Dzintarkrasts” un “Neptūns”, kā arī daži tuvākās apkār-

nes uzņēmēji ar savām lielajām motorlaivām.³⁴ Praksē tas nozīmēja, ka, lai arī saimnieciskie sakari ar galvaspilsētu un apriņķa centru Ventspili bija apmierinoši, tomēr kopumā Kolkas iedzīvotāji turpināja dzīvot diezgan nošķirti.

KOLKASRAGA DRAUDZES PRIESTERI NO 1935. LĪDZ 1940. GADAM

Lai gan raksta hronoloģisko ietvaru sākums ir 1934. gads, apskatot Kolkasraga draudzes priesteru darbību šajā laika periodā, tā sāka ar 1935. gadu, kad Georgiju Varfolomejevu no mainīja J. Tonis. Sinode G. Varfolomejevu iecēla 1931. gada decembrī. Sākumā viņš kalpoja, dzīvojot uz vietas Kolkā, bet no 1933. gada aprīļa līdz 1935. gada jūlijam – uzturoties Valdemārpilī (Sasmakā).³⁵

Priesteri, kuri kalpoja Kolkasraga pareizticīgo draudzē no 1935. līdz 1940. gadam, tāpat kā viņu priekšteči šai amatā, sākot no 19. gadsimta beigām, iepriekš pietiekami bieži minēti vēstures literatūrā, taču šo personu uzskaitījums ir nepilnīgs un zinātniski neprecīzs. Diemžēl nepilnīgā un kļūdainā informācija ar priesteru vārdiem un kalpošanas gadiem atkārtoti tiek ievietota visdažādākā rakstura publikācijās.³⁶

No 1935. līdz 1940. gadam Kolkasraga pareizticīgo draudzē, kas šajā laikā ietilpa LPB Jelgavas prāvesta iecirknī, kalpoja divi priesteri:

1. Jānis Tonis (1876–1936) – Sinode iecēla 1935. gada jūlijā. Visu laiku kalpoja uz vietas Kolkā. No 1936. gada maija līdz savai nāvei 1936. gada augustā slimoja Ventspilī.³⁷ Kolkā dzīvoja aptuveni 10 mēnešus.

2. Jānis Garklāvs (1898–1982) – Sinode iecēla 1936. gada augustā. Visu laiku līdz 1942. gada augustam kalpoja, uzturoties Dundagā,³⁸ Kolkā nedzīvoja.

Gan J. Tonim, gan J. Garklāvam, tāpat kā lielākajai daļai viņu amata brāļu laika posmā no 20. gadu sākuma līdz 1934. gadam,

Kolkasraga pareizticīgo draudze bija pirmā kalpošanas vieta pēc iesvētīšanas priesteri kārtā. 20. gadsimta 20.–30. gados tā jau sāka kļūt par nerakstītu tradīciju. Atšķirībā no citiem pareizticīgajiem garīdzniekiem, kuri, būdami aicināti kalpot Kolkasraga draudzē, neizdalīja šo nomaļo Ziemeļkurzemes ciemu kā sev tuvu emocionālās piesaistes vietu, J. Tonis izcēlās ar īpašu interesi par draudzes gana darbu tieši Kolkā.

Smago materiālo apstākļu dēļ laikā no 1935. līdz 1940. gadam Kolkas ciemu par pastāvīgu dzīvesvietu izraudzījās tikai J. Tonis. Viņš arī bija vienīgais no visiem priesteriem laika posmā no 1918. līdz 1940. gadam, kurš, kalpodams Kolkasraga draudzē, vienlaikus nekad nepārzināja vēl kādu citu draudzi Ziemeļkurzemē. Tādējādi apskatāmajā laika posmā bija tikai aptuveni 10 mēnešus ilgs periods, kad amatā ieceltais priesteris pastāvīgi rezidēja uz vietas Kolkā. Ārpus šī laika priesteri G. Varfolomejevs un J. Garklāvs brauca noturēt dievkalpojumus Kolkā no savām rezidences vietām Valdemārpilī un Dundagā.

JĀŅA TOŅA CEĻŠ LĪDZ PRIESTERĪBAI KOLKASRAGA DRAUDZĒ

1934. gada 6. oktobrī Ventspilī, Ugāles ielā 28, dzīvojošais Ventspils pareizticīgās draudzes loceklis Jānis Tonis uzrakstīja vēstuli arhibīskapam Jānim, kurā lūdza uzņemt viņu garīdznieku kārtā par priesteri, uzsverot: “Drikstu cerēt, ka Jūs, Augstsvētais Valdinieks, ņemsiet vērā manu bezizejas stāvokli un dosiet man iespēju kalpot Tam Visžēlīgam Dievam tanī visnabadzīgākā draudzē, kāda ir Kolkas draudze Dundagas pagastā. Izdevumus šinī lietā segšu no saviem personīgiem līdzekļiem.”³⁹ Vēstulē J. Tonis cita starpā arī pieminēja epizodi, ka 1925. gadā viņam bija iespēja vadīt kori arhibīskapa Jāņa noturētā dievkalpojuma laikā Ventspils Sv. Nikolaja Brīnumdarītāja baznīcā.⁴⁰ J. Toņa lūgumu iesvētīt viņu priesteri kārtā vakantajā Kolkas-

raga draudzē Sinodes kanceleja saņēma 1934. gada 8. oktobrī,⁴¹ un šajā datumā – tātad tikai dažas dienas pirms arhibīskapa noslepkavošanas – tas arī tika izskatīts Sinodes sēdē, kas pieņēma lēmumu pieprasīt, lai atsauksmi par pretendentu dod Ventspils draudzes priesteris Aleksandrs Blokmanis (arī Blokmanis, 1881–1948).⁴²

1934. gada 20. oktobrī J. Tonis nosūtīja jaunu vēstuli – šoreiz Sinodei, kurā atkārtoti lūdza uzņemt viņu par priesteri, vēlreiz aprakstīja savas dzīves gaitas un nobeigumā izteica cerību nokārtot vajadzīgos eksāmenus.⁴³

Tādējādi pamatinformāciju par J. Toņa biogrāfiju satur viņa 1934. gada 6. un 20. oktobrī un 1935. gada 6. janvārī rakstītās vēstules, kuras papildina atsevišķi personiskie dokumenti, pēc eksāmenu nokārtošanas 1935. gadā Sinodei sniegtā liecība (t.s. nopratināšana), kā arī Ventspils baznīcas priesteris A. Blokmaņa sastādītās izziņas.⁴⁴

J. Tonis dzimis 1876. gada 7. martā (pēc jaunā stila) Ventspils apriņķa Dundagas pagastā. Viņa vecāki Fricis Tonis un māte Līze piederēja pie zemnieku kārtas. 1888. gadā J. Tonis iestājās Rīgas Garīgajā skolā vienlaikus ar vēlāko Rīgas Garīgā semināra rektora pienākumu izpildītāju Jāni Jansonu (1878–1954), ar kuru kopā trīs gadus mācījās vienā klasē un dziedāja Arhibīskapa kori. 3. klasē J. Tonis nenokārtoja eksāmenu sengrieķu valodā (kā rakstīja pats J. Tonis, tas noticis slinkuma dēļ).⁴⁵ Tāpēc 1892. gadā J. Toni atstāja uz otru gadu 3. klasē, un nabadzības dēļ viņam mācības nācās pārtraukt, jo uz otru gadu palikušajiem visu turpmāko mācību procesu skolā vajadzēja apmaksāt pašiem (t.i., viņu vecākiem).⁴⁶ Pēc Garīgās skolas pamešanas J. Tonis sāka strādāt par tirdzniecības flotes jūrnieku. 21 gada vecumā (tātad ap 1897. gadu) viņu iesauca karadienestā. Vispirms J. Tonis dienēja uz Krievijas cara jahtas “Štandart” (*Shtandart*) – pirmos trīs mēnešus par mašīnistu, bet vēlāk par mašīnu mantu pārziņa palīgu. Dienot uz ķeizarišķās ģimenes jahtas, viņš pildīja arī baznīcas kora vadītāja amatu un piedalījās kuģa

balalaiku orķestrī. Pēc trim gadiem (tātad ap 1900. gadu) J. Toni pārcēla uz mācību kuģa – klipera “Džigit” (*Dzhigit*) – par mašīnu mantu pārziņi.⁴⁷

Par nākamajiem gandrīz 20 gadiem J. Toņa dzīvē diemžēl nav atrodamas ne viņa liecības, ne arī jēlkādi atbilstoši dokumenti.

Krievijas Pilsoņu kara laikā lielinieki (boļševiki) viņu iecēla par karakuģu saimnieciskās daļas pārziņi kādā no flotes apakšvienībām. 1920. gadā J. Tonis tika nosūtīts komandējumā uz Maskavu un pēc tam uz Mariupoli, kur pie pirmās izdevības pārbēga pie ģenerāļa Pjotra (Pētera) Vrangeļa (1878–1928), jo lielinieki atteicās atlaist viņu no flotes dienesta pēc paša vēlēšanās. Turpmāk J. Tonis dienēja P. Vrangeļa flotes štābā, ar kuru kopā jau pēc diviem mēnešiem evakuējās no Krimas un apmetās pagaidu nometnē Bizertas karabāzē Vidusjūras krastā Āfrikā (mūsdienās – Tunisija). Tur J. Tonis no 1921. gada decembra līdz 1922. gada jūlijam bija Jūras korpusa tehniskās nodaļas pārziņa palīgs un vienlaikus vadīja arī šī korpusa kori, kurā piedalījās vienīgi flotes virsnieki un viņu sievas. Jūras korpusa garīdznieks bija virspriesteris Georgijs Spaskis (1877–1934). Vēlāk J. Tonis no Āfrikas pārcēlās uz Franciju, kur iestājās darbā par mehāniķi ķīmiskajā fabrikā. Nostrādājis tajā trīs mēnešus, viņš sakrāja pietiekami daudz naudas, lai varētu apmaksāt mājupceļu uz Latviju.⁴⁸

1922. gadā J. Tonis atgriezās dzimtenē un apmetās uz dzīvi Ventspilī. No 1923. gada līdz 1928. gadam viņš strādāja firmā “Ventspils Koku Zāģētavu Sabiedrība”, kuras līdzīpašnieks bija Abrams Bērmans (arī Bermans), bet pēc tam līdz 1930. gada sākumam turpināja strādāt A. Bērmanam piederošajā kokzāģētavā. J. Tonis sāka darbu kā atslēdznieks, bet vēlāk pildīja kurinātāja un mašīnista pienākumus. Strādādams Ventspils kokzāģētavās, J. Tonis iesaistījās arī vietējās pareizticīgās draudzes dzīvē: vispirms bija vienkāršs padomes loceklis, bet vēlāk – psalmotājs: vienu gadu neoficiāli, bet pēc tam divus gadus kā pilntiesīgs šī

2. att. Svinības Kolkasraga baznīcā 1935. gada augustā sakarā ar Jāņa Toņa stāšanos priestera amatā. Pirmajā rindā no kreisās: stāv baznīcas vecākais (stārasts) Kirils Adamkovičs, sēž priesteris Georgijs Varfolomejevs, virspriesteris Pēteris Gredzens, priesteris Jānis Tonis un stāv psalmotāja pienākumu izpildītājs Andrejs Grintāls (no Baibas Šuvčānes personiskā arhīva)

amata izpildītājs. J. Tonis ilgstoši vadīja arī draudzes kori. 1930. gada februārī J. Tonis sāka strādāt par motoristu uz navigācijas ugunskuģa “Laima”, bet pēc diviem gadiem šo darbu zaudēja. J. Toņa nelabvēļi necieta, ka viņš absolūti nelietoja alkoholu, tādēļ iecerēja atriebību. Laikā, kad J. Tonis bija ar motorlaivu aizbraucis no kuģa dienesta lietās uz Ovišiem, kuģa kapteinis ar saviem trim radniekiem sabojāja kuģa dzinēju, bet pēc tam visi četri, iepriekš savstarpēji vienojušies, savās liecībās visu vainu par to uzvēla J. Tonim. Lai gan J. Tonim bija dokumentāri un lietiski pierādījumi, ka motors bojāts ļaunprātīgi, tomēr Jūrniecības departaments viņu atlaida no dienesta. Notikušā dēļ J. Toni Ventspilī turpmāk nepieņēma dienestā ne valsts, ne pašvaldības iestādēs, bet vienkārša melnstrādnieka darbu viņš nevarēja dabūt, jo strādnieki bija apvienojušies slēgtās interešu

grupās un pulciņos. Vēlreiz atgriezies 1932. gadā Ventspilī, J. Tonis piedalījās dievkalpojumos kā dziedātājs (tenors).⁴⁹

Līdzās latviešu un krievu valodai J. Tonis sarunvalodas līmenī prata arī angļu, franču un vācu valodu. 1906. gada maijā J. Tonis apprecējās ar pareizticīgo Elenu (arī Helēna) Lapovicu (1876–?), ar kuru turpmāk visu laiku dzīvoja laulībā. J. Toņa vienīgais dēls Jānis Tonis (1909–?) bija Ventspils draudzes padomes loceklis un dziedāja baznīcas korī kā tenors.⁵⁰

Ventspils baznīcas priesteris A. Blokmanis 1934. gada 24. novembrī sniedza Sinodei pozitīvu J. Toņa raksturojumu, uzsverot visas viņa ģimenes dievbijību, un noslēgumā secināja: “J. Tonis būtu ļoti piemērots Kolkas draudzei kā priesteris: Kolkas draudze, kā man zināms, ir ļoti dievbijīga, un to Tonis ar savu piemēru vēl varētu pastiprināt, otrkārt, Kolkas draudze, kā atstāts zvejnieku ciems, ir ļoti nabadzīga un nav spējīga uzturēt priesteri, bet Tonis tur būtu spējīgs dzīvot, jo viņš kā mehāniķis tur varētu nopelnīt no motorlaivām [tā tekstā], un tāad arī pēdējā ziņā viņš būtu noderīgs Kolceniēšiem [tā tekstā] [...]”⁵¹ Vienīgā problēma – motorlaivu Kolkā tobrīd bija pārāk maz, lai ar to remontdarbiem varētu nopelnīt iztiku. Ventspils priestera viedoklis bija maldīgs pilsētnieka uzskats par reālo dzīvi trūcīgajos zvejniekciemos. Tomēr A. Blokmaņa atsauksme par J. Toni atstāja labvēlīgu iespaidu Sinodē, jo tā savā 1934. gada 3. decembra sēdē nolēma aicināt J. Toni nokārtot priestera amata eksāmenus Rīgas Garīgajā seminārā sevišķā komisijā.⁵²

Rīgas Garīgā semināra rektora pienākumu izpildītājs virspriesteris J. Jansons 1934. gada 18. decembra vēstulē paziņoja J. Tonim, ka paredzētie eksāmeni ietvers visus Rīgas Garīgā semināra kursa priekšmetus. Bez tam viņam uz vietas būs jāraksta sacerējums par uzdotu tēmu un baznīcā jānotur paraugsprediķis.⁵³ J. Tonis savās 1934. gada 23. decembra vēstulēs Sinodei un J. Jansonam atbildēja, ka šādu prasību viņš nevar izpildīt. J. Tonim neatlika laika tik daudzu priekšmetu apgūšanai, jo viņš strādāja meža darbos, nopelnīdams dienā vidēji 2 Ls, bet

vakaros lāpīja pa dienu darbā saplēsto uzvalku un cimodus. Tādējādi J. Tonis uz iespēju kļūt par priesteri skatījās visai skeptiski. J. Tonis bija cerējis, ka no viņa prasīs tikai Svēto rakstu, baznīcas nolikumu, dievkalpošanas kārtību un garīgo dziesmu zināšanu.⁵⁴ J. Tonis pilnu semināra kursu beigušo priesteru nevēlēšanos apmeties uz dzīvi nabadzīgajā Kolkā pamatoja ar divām īsām un trāpīgām frāzēm: “[..] pirmkārt, džungļi, otram kārtam [tā tekstā], nav eksistences.”⁵⁵ J. Tonis atgādināja, ka Kolkasraga draudze alkst pēc garīga atbalsta, kas redzams no raksta žurnāla “Ticība un Dzīve” 1934. gada 2. numurā,⁵⁶ un izteica šādu domu: “Es zinu tikai to, ka Kolkas draudzes locekļi, nesagaidījuši šo prasīto garīgo barību no Latvijas Pareizticīgās Baznīcas Zinodes [tā tekstā], meklēs viņu citur, jo tagadējie cilvēki ir uzturami pareizticībā ne ar skaistiem vārdiem, bet ar skaistu, dzīvu piemēru un, reiz viņiem nav piemēra devēja, t.i.: nav priestera, kurš viņus aicinātu, pamācītu, Dievu lūgtu par viņiem, līdzībēdātos viņu bēdās, mierinātu, dotu derīgu padomu u.t.t., tad saprotama lieta, ka no Kolkas draudzes paliks beigās tik nosaukums.”⁵⁷

Nemot vērā, ka J. Tonis materiālo apstākļu dēļ nevarēja sagatavoties pārbaudījumiem semināra pilna kursa apjomā, un pamatojoties uz Ventspils draudzes priestera pozitīvo atsaukumi par viņu, J. Jansons 1934. gada 28. decembrī lūdza Sinodi atļaut šim Kolkasraga draudzes priesteram amata kandidātam eksaminēties pēc saīsinātas programmas, t.i., turēt pārbaudījumu līdzīgi tiem, kuri vēlējās iegūt diakona vai psalmotāja amata tiesības.⁵⁸ 1934. gada 28. decembrī J. Jansons vēstulē J. Tonim ieteica iesniegt Sinodei attiecīgu lūgumu par šo lietu,⁵⁹ ko J. Tonis arī izdarīja 1934. gada 30. decembrī, savā vēstulē atkārtoti uzsverot, ka viņš vēlas kļūt par priesteri tieši Kolkā: “[..] es netīkoju kļūt pilsētā par priesteri, bet pie saviem bēdu brāļiem, jūrmalas zvejniekiem, kuru dzīvi es smalki pazīstu un kuru liktenis man ir tuvu pie sirds, un viņu liktenis patiesi nav apskaužams, un priesteru gaitas pie viņiem arī nav apskaužamas [..]”⁶⁰ 1935. gada

7. janvāra sēdē Sinode bez iebildumiem pieņēma J. Jansona iesniegumu J. Toņa eksaminēšanas lietā un atļāva viņam eksaminēties pēc atvieglotiem noteikumiem.⁶¹

No 1934. gada decembra līdz 1935. gada aprīlim J. Tonis turpināja saraksti ar J. Jansonu, kā arī Rīgas Garīgā semināra darbvedi un bibliotekāru Vladimiru Jansonu (1899–1987), kuriem lūdza atsūtīt eksāmeniem vajadzīgās grāmatas, kas viņam nebija pieejamas Ventspilī.⁶² 1935. gada 24. maija vēstulē J. Tonis lūdza J. Jansonam pielaist viņu pie pārbaudījumiem uz priesteramatu, cerot ierasties 2. jūnijā Rīgā, lai 3. jūnijā varētu stāties eksaminatoru priekšā, un arī saņēma šādu J. Jansona atļauju.⁶³ 1935. gada 3. jūnijā J. Tonis uzrakstīja sacerējumu “Dieva nama nozīme pareizticīga kristīga cilvēka dzīvē”,⁶⁴ bet 1935. gada 4. un 5. jūnijā kārtoja J. Jansona vadītās Rīgas Garīgā semināra komisijas 10 paredzētos eksāmenus. Divos eksāmenus J. Tonis saņēma atzīmi “labi”, bet astoņus nokārtoja ar atzīmi “pietiekoši”. 1935. gada 5. jūnijā minētā komisija atzina J. Toni par piemērotu iesvētīšanai priesteram kārta,⁶⁵ bet J. Jansons savā 1935. gada 7. jūnija ziņojumā iesniedza Sinodei priesterības aspiranta J. Toņa pārbaudījumu atzīmes un komisijas atzinumu par viņu.⁶⁶ Savukārt Kolkasraga draudzes padome 1935. gada 15. jūnijā lūdza Sinodei nosūtīt J. Toni iesvētīšanai par pastāvīgu priesteri šajā draudzē.⁶⁷

J. Toņa lūgums iesvētīt viņu par priesteri Kolkasraga draudzē tika skatīts Sinodes 1935. gada 18. jūnija sēdē līdz ar J. Jansona ziņojumu, ka kandidāts ir izturējis pārbaudījumus uz priesteramatu. Savā lēmumā Sinode ņēma arī vērā, ka piekrišanu J. Toņa iesvētīšanai priesteram kārta, ja viņš izturēs pārbaudījumus pie Garīgā semināra pastāvošās komisijas, savulaik bija devis arhibīskaps Jānis. Sinode nolēma lūgt Igaunijas metropolīta Aleksandra (Paulusa, *Aleksander Paulus*, 1872–1953) piekrišanu iesvētīt J. Toni priesteram kārta, bet pašu J. Toni izsaukt uz Sinodi.⁶⁸ Lēmums piešķirt J. Tonim priesteram vietu Kolkasraga draudzē tika pieņemts Sinodes 1935. gada 1. jūlija sēdē.⁶⁹ Iesvē-

tāmā J. Toņa nopratināšanu (mūsdienu izpratnē – amata interviju) 1935. gada 5. jūlijā veica Sinodes locekļi un atzina par apmierinošu.⁷⁰

1935. gada 22. jūlijā notika Sinodes īpašā plenārsēde ar revīzijas komisijas piedališanos, kas izskatīja Pečeras (Pečoru) arhibīskapa Nikolaja (Leismana, *Nikolai Leisman*, 1862–1947) piekrišanu par J. Toņa ierašanos uz iesvētīšanu priestera kārtā 1935. gada 27. jūlijā Pečeras klosterī un paziņoja par to kandidātam.⁷¹ Vienlaikus Sinode, ņemot vērā J. Toņa grūtos materiālos apstākļus, piešķīra viņam 100 Ls lielu pabalstu.⁷² Jāpiezīmē, ka N. Leismans līdz Pirmajam pasaules karam bija cieši saistīts ar Rīgu, kur bija gan mācījies, gan ilgstoši kalpojis, un tāpēc LPB garīdznieku vidū arī 30. gados bija labi pazīstams. Pēc J. Pommera noslepkavošanas līdz jauna arhiereja ievēlēšanai 1936. gadā tā bija izplatīta prakse, ka tieši N. Leismans veica iesvētīšanu garīgos amatos LPB.⁷³

1935. gada 9. augustā Sinode paziņoja par J. Toņa iesvētīšanu diakona un priestera kārtā Pečeru klosterī attiecīgi 1935. gada 27. jūlijā un 28. jūlijā, kā arī lika viņam nekavējoties ierasties Kolkā un uzņemties vietējās draudzes garīgo vadīšanu un aprūpēšanu. Savukārt Jelgavas iecirkņa prāvestam virspriesterim Nikolajam Pjatņickim (arī Pjatnickis, 1866–?) tika uzdots stādīt priekšā Kolkasraga draudzei jaunielcelto priesteri J. Toni un nodot viņam pēc akta baznīcu ar mantām, dokumentiem un baznīcas zīmogu.⁷⁴

Tādējādi J. Tonis, neskatoties uz atbilstošas sagatavotības trūkumu, neatlaidīgi strādājis, kā arī spējis veidot saprātīgas attiecības ar LPB lemjošajām personām, pārvarēja visas grūtības un nepilna gada laikā sasniedza savu mērķi – kļūt par Kolkasraga draudzes priesteri.

No vienas puses nekā pārsteidzoša un neparasta faktā, ka J. Toni iecēla par garīdznieku, nebija. Ja pēc Baznīcas vadības ieskatiem kandidāts bija gatavs kļūt par priesteri un tam nebija nekādu šķēršļu, tad viņa iesvētīšana bija iespējama arī bez

Garīgā semināra beigšanas. Sakarā ar Pirmā pasaules kara un Krievijas Pilsoņu kara radītajām postošajām sekām 20. gadsimta 20. gados šāda prakse tika piekopta arī LPB.⁷⁵ Piemēram, Toms Krāģis (1861–1936) 1922. gada janvārī tika iesvētīts par Kolkasraga draudzes priesteri bez attiecīgas izglītības.⁷⁶ Taču 1934.–1935. gada apstākļos J. Toņa ceļš līdz priesterībai jau zināmā mērā uzskatāms par savdabīgu. Pateicoties Rīgas Garīgā semināra atvēršanai 1926. gadā, LPB 30. gadu vidū kopumā jau bija izdevies pārvarēt hronisko priesteru trūkumu. Tādējādi nevar noliegt, ka Sinode un Rīgas Garīgā semināra vadība, kā arī savu ierobežoto iespēju robežās Ventspils priesteris A. Blokmanis bija ļoti pretimnākoši J. Tonim, lai viņš varētu kļūt par garīdznieku konkrētā nomaļā un trūcīgā draudzē – Kolkasraga draudzē.

PRIESTERA JĀŅA TOŅA DARBĪBA DRAUDZĒ NO 1935. LĪDZ 1936. GADAM

Ticībā stiprā Kolkasraga draudze arī 1935. gadā bija spiesta dzīvot nepārtrauktās materiālās grūtībās un cīnīties par savu eksistenci. Draudzei nebija pastāvīga priestera, un to pārraudzīja Sasmakas (Valdemārpils) garīdznieks G. Varfolomejevs, kurš varēja apmeklēt Kolku ne biežāk kā reizi mēnesī. Šo iemeslu dēļ J. Toņa ierašanās sākotnēji tika uzņemta ar lielu pacilātību, jo bija atradies idejisks priesteris, kurš apņēmās kalpot draudzei par ļotiniecīgu atalgojumu.⁷⁷

Pēc priestera J. Toņa svinīgās ieviešanas amatā 1935. gada 18. augustā Kolkasraga pareizticīgajiem pēc pāris gadu ilga pārtraukuma atkal bija savs uz vietas dzīvojošs priesteris. Uz minētajām svinībām Jelgavas iecirkņa prāvesta N. Pjatņicka vietā ieradās viņa palīgs – vietējiem iedzīvotājiem labi pazīstamais kādreizējais ilggadējais Kolkasraga draudzes vadītājs, bet tobrīd Talsu draudzes virspriesteris P. Gredzens, kā arī draudzes iepriekšējais pārzinis G. Varfolomejevs. Pirmo reizi ilgu gadu laikā Kolkasraga draudzes locekļiem divas dienas pēc kārtas bija

iespēja piedalīties dievkalpojumos, kurus vadīja trīs pareizticīgie garīdznieki. Pēc liturģijas J. Tonis uzstājās ar sprediķi, kurā iezīmēja arī savas turpmākās attiecības ar draudzi. Ceremonija noslēdzās ar svinīgu gājienu uz aptuveni 2 km attālo draudzes kapsētu un aizlūgumu par mirušajiem (kapu svētkiem). Savu izturību kārtējo reizi apliecināja Kolkasraga draudzes koris, kas pēc garā dievkalpojuma baznīcā visu ceļu cauri ciemam uz kapsētu, pašā kapsētā un atceļā uz baznīcu bez pārtraukuma dziedāja. Svinības noslēdzās ar draudzes pilnsapulci, kas kārtējo reizi izgaismoja Kolkasraga draudzes finansiālās problēmas.⁷⁸

Jau pēc dažiem mēnešiem J. Toņa atalgošanas problēma samilza, tāpēc Sinode 1935. gada 28. oktobra sēdē vēlreiz bija spiesta izskatīt šo jautājumu un vērsties pēc palīdzības pie Pētera-Pāvila brālības valdes.⁷⁹ Jebkurš cits garīdznieks, kura prasības nebūtu bijušas tik pieticīgas kā J. Tonim, visticamāk, tā laika Kolkā nespētu izdzīvot.

Īpaši būtisks jautājums Kolkasraga draudzes locekļiem bija ticības mācības stundu pasniegšanas atjaunošana viņu bērniem, kas iepriekš bija apgrūtināta skolotāju trūkuma dēļ. Vietējie pareizticīgie iedzīvotāji ļoti sāpīgi uztvēra faktu, ka visi apkārtnes skolotāji bija luterāņi un ticības mācības pasniegšana bija iespējama, vienīgi lasot baznīcas atzīto K. Blodona ticības mācības grāmatu pamatskolām šādu skolotāju vadībā.⁸⁰ Situācija mainījās, kad ar Sinodes 1935. gada 9. septembra lēmumu par Kolkas pamatskolas ticības mācības skolotāju iecēla J. Toni.⁸¹ Ciema latviešu un lībiešu pareizticīgie savu bērnu reliģisko audzināšanu atzina par svarīgu lietu, tāpēc pozitīvās pārmaiņas uzlaboja psiholoģisko klimatu draudzē.

J. Toņa priesterības laikā sākās un turpinājās vairāku neatliekamam saimniecisko jautājumu risināšana. Pirmais nopietnais pasākums pēc jaunā garīdznieka stāšanās amatā bija viņa noorganizētās Kolkasraga draudzes Dāmu komitejas 1935. gada 23. decembrī sarīkotais bazars (labdarības tirdziņš), lai rastu līdzekļus jauna baznīcas zvana iegādāšanai, jo vecais zvans bija

saplīsis. Bazars deva vietējiem apstākļiem necerēti labus ienākumus, jo tika savākti 437 Ls.⁸² Ievērojot vietējo iedzīvotāju trūcību, tas izskaidrojams vienīgi ar to, ka ziedoja arī daudzi luteriķi un pareizticīgajiem simpaticējoši ļaudis, jo ziņa par tirdziņu bija aplidojusi plašāku Kolkas apkārtni un pieaicinājusi maksāspējīgākus ļaudis nekā vietējie. Visai drīz gan J. Tonim radās nesaprašanās ar draudzes padomes locekli Pēteri Fridrihsonu (arī Fridriksons, 1879–1952) par bazarā iegūto 437 Ls ienesīgāku ieguldīšanu. P. Fridrihsons vēlējās aizdot šo naudu zvejnieku kooperatīvam, savukārt J. Tonis deva priekšroku noguldījumam vietējā Pasta krājkasē, kas arī tika izdarīts.⁸³ Iemesls bija ļoti vienkāršs: P. Fridrihsons nebija personiski atbildīgs par naudas ieguldījuma komerciālo iznākumu, kamēr J. Tonis nevarēja un acīmredzami nevēlējās riskēt ar baznīcas naudu. Pasta krājcase, kuras nodaļas bija izkaisītas pa visu Latviju un tāpēc iedzīvotājiem viegli sasniedzamas, noguldījumus sāka pieņemt 1927. gadā, bet 1936. gadā par tiem līdz 1. jūlijam maksāja 4% gadā, pēc tam pamazām samazinot procentu likmi.⁸⁴ Pasta krājcase bija viena no visdrošākajām naudas noguldīšanas vietām 30. gadu otrajā pusē, ko līdz 1940. gadam izmantoja arī Kolkasraga pareizticīgā draudze.

Beidzot risinājumu guva arī problēma par draudzei piederošā meža pārdošanu. Jau 1934. gadā draudzes padome izvirzīja jautājumu par meža pārdošanu, lai iegūtu līdzekļus baznīcas un citu ēku remontam, bet Sinode nesteidzās dot šādu atļauju, meklējot izdevīgākos pārdošanas nosacījumus. Arī 1935. gada 15. aprīļa sēdē Sinode, iepazīsies ar juriskonsulta Jāņa Bekera atsaukumi minētajā lietā, atzina par neizdevīgu visa meža pārdošanu, atļaujot draudzes padomei pārdot tikai vētras izgāztos kokus, t.i., 1934. gadā 10 un 1935. gadā – sešus kokus.⁸⁵ Situācija mainījās 1935. gada nogalē. Sinodes plenārsēdē 1935. gada 23. decembrī beidzot deva atļauju Kolkasraga draudzes padomei pārdot 1 ha draudzes meža, kas atradās aptuveni 20 km no baznīcas, ar noteikumu, ka tiks ievērotas visas likuma prasības un

par mežu iegūtā nauda tiks glabāta kā neaizskarams baznīcas kapitāls.⁸⁶ “Ticībā un Dzīvē” šim jautājumam veltītajā rakstā tika akcentēts, ka draudze varēja pārdot nevis gruntsgabalu, bet tikai tajā augošo mežu vienreizējai nociršanai.⁸⁷

1936. gada 1. martā Kolkasraga draudzes padomes sēdes laikā notika izsole, kurā piedalījās pieci koktirgotāji. Sēdi vadīja un protokolēja J. Tonis. Izsolē uzvarēja un mežu par 1350 Ls nopirka Klāvs Edvards Tilmanis (arī Tilmans) no Rīgas, iemaksājot drošības naudu 50 Ls par meža gabala iztīrīšanu no koku atkritumiem.⁸⁸ K. E. Tilmanis apņēmas izvest kokmateriālus un attīrīt zemes gabalu no koku atkritumiem līdz 1937. gada 1. aprīlim, bet, ja pēc minētā datuma kokmateriāli vēl netiktu izvesti, tie paliks draudzei.⁸⁹

Pats saviem spēkiem J. Tonis baznīcā izremontēja krāsnis, par ko ziņoja Sinodei 1936. gada 26. janvārī. Atsaucoties viņa lūgumam, draudzes locekļi atveda malku, to sazāģēja un sakaldīja.⁹⁰

1936. gada 26. janvārī draudzes padome noslēdza līgumu ar vietējo iedzīvotāju Kārli Budiņu (1879–1941), pagarinot viņa līgumu par draudzes ēkas un zemes nomu, neskatoties uz vietējiem apstākļiem ievērojamu jau esošu 180 Ls parādu.⁹¹

J. Tonis informēja Sinodi, ka viņš veic publiskas sludināšanas jeb misijas (misiones) darbu, apstaigājot vietējo iedzīvotāju mājokļus.⁹² Pateicoties J. Toņa pūlēm, pareizticībai pievienojās divi cilvēki, bet 1936. gada aprīlī četri Kolkā un divi Melnsilā grasījās to darīt. Mazirbnieki aicināja J. Toni pie sevis, bet J. Tonis uzskatīja, ka Mazirbe piederīga Dundagas draudzei, kuras priesterim arī pienākas apkalpot šo ciemu kā savas draudzes daļu.⁹³

1936. gada 6. aprīļa vēstulē Sinodei J. Tonis atbilstoši autoritārā režīma “laika garam” lūdza apsveikt jaunievēlēto LPB metropolītu Augustīnu (Pētersonu, 1873–1955): “Pazemīgi lūdzu Jūs nodot mūsu Augsti svētītam Valdiniekam, Rīgas un visas Latvijas Mitropolītam Augustīnam [tā tekstā] manu izjustāku sveicienu ar Virsgana amatu, un kā es, tā arī man uzticētais

ganama [tā tekstā] pulks ar dziļu godbijību un pazemību noliekam pie viņa kājām savu padevību un uzticību. Vakar, 5.IV pēc pabeigtas Liturģijas sacīju otru reiz sprediķi, apsveikdams draudzi ar neizsakāmu Dieva žēlastību, jo Viņš Visžēlīgais Tēvs mums ir dāvinājis ilgi gaidīto Virsganu. Aizrādīju, ka Virsganam tikai pieder Apustuliskas varas pilnība, aizrādīju uz to labumu, kas nāk no Virsgana un sevišķi no tāda Virsgana kā Augstisvētītais Valdinieks Augustīns, kurš ir populārs visādā ziņā un pie tam arī Latvijas Valdībai patīkama persona; pēc tam noturējām pateicības lūgšanu un beigās nodziedājām ilgus gadus Augsvētītam Valdiniekam [tā tekstā], Rīgas un visas Latvijas Mitropolītam Augustīnam; Svētai Valdošai Sinodei; Latvijas Valdībai, kara spēkam, kara spēka vadoņiem, Kolkas draudzes darbiniekiem, darbiniecēm un visiem draudzes locekļiem.⁹⁴ Šis arī ir vienīgais Kolkasraga draudzes dokuments, kas saistīts ar LPB pāriešanu 1936. gada sākumā Konstantinopoles patriarha jurisdikcijā. Dažas dienas vēlāk – 1936. gada 12. aprīlī – pieņemtajā instrukcijā izglītošanas nolūkos tika noteikta šāda aizlūgšanas kārtība dievkalpojums: 1) par Latvijas valsti; 2) par valsts un ministru prezidentu K. Ulmani; 3) par valdību; 4) par armiju; 5) par aizsargiem; 6) par visu tautu.⁹⁵

Nomaļās draudzes ikdienas dzīvi pāriešana Konstantinopoles patriarha jurisdikcijā praktiski neskāra. Draudzi īpaši neietekmēja pat tas, ka metropolīts Augustīns pastiprināti sāka ieviest LPB Gregora kalendāru, skaidrojot to ar praktisko nepieciešamību saskaņot Baznīcas un laicīgo kalendāru, jo jaunais stils ir zinātniski daudz precīzāks.⁹⁶ Kolkasraga draudze jau kopš 20. gadiem bija pieradusi, ka tai bieži Baznīcas svētku, īpaši Lieldienu, dievkalpojumu pamatā bija nevis jaunā vai vecā stila kalendārs, bet gan tas datums, kad Kolkā no savas rezidences vietas varēja ierasties priesteris.⁹⁷

Dokumentu trūkuma dēļ nav zināms, kādu iemeslu un motīvu vadīts ap 1935./1936. gada miju J. Tonis bija uzrakstījis emocionālu lūgumu Sinodei pārcelt viņu no Kolkasraga drau-

dzēs uz kādu citu vietu. Sinodes 1936. gada 17. janvāra sēde šo iesniegumu atstāja bez ievēribas, uzskatot J. Toņa lūgumu par pārsteidzīgu, bet priekšrakstu par šo lēmumu J. Tonim izsūtīja tikai 31. janvārī.⁹⁸ Cik noprotams, aiz garīdznieka lēmuma slēpās virkne vietējo konfliktu, kas izgaismo Kolkasraga draudzes ikdienas dzīvi šajā periodā.

1935. gada novembrī J. Tonim izcēlās konflikts ar psalmotāja pienākumu izpildītāju Andreju Grintālu (arī Grīntāls, 1872–?) un draudzes padomes locekli P. Fridrihsonu.⁹⁹ Konflikta iemesli izrietēja no nejaušām nesaskaņām, taču kļuva par nopietnu traucēkli draudzes turpmākajai darbībai. Jānorāda, ka šis ir viens no tiem neskaitāmajiem gadījumiem, kad pētniekam nav iespējams noskaidrot, kurai no konfliktā iesaistītajām pusēm bija taisnība. Diemžēl 20. gadsimta 20.–30. gados LPB draudzēs dažādi vietēja rakstura konflikti, kas visbiežāk izraisījās tieši starp priesteri un draudzes padomes locekļiem, nebija nekāds re-tums.¹⁰⁰

Sākotnējās nesaskaņas radās 1935. gada novembrī, kad pēc neliela incidenta rituāla pildīšanas laikā baznīcas altārī J. Tonis nosprieda, ka A. Grīntāls ir nicinoši izturējies pret rituāla priekšmetiem, kā arī pārkāpis dievkalpojuma uzvedības noteikumus. Apvainotais savukārt neatzina savu vainu un neredzēja, ar ko viņa uzvedība atšķirtos no pierastajām vietējās sadzīves normām. J. Tonis arī uzskatīja, ka P. Fridrihsons un A. Grīntāls centās vispusīgi ietekmēt viņa darbību, jo abi vairākas reizes bija aizrādījuši, ka viņš it kā nepareizi kalpojot. 1936. gada janvārī J. Tonis pārstāja uzaicināt A. Grīntālu reliģiskajās kalpošanās ārpus baznīcas pie draudzes locekļiem viņu mājās, aizliedza viņam nākt altārī, kā arī piedalīties padomes sēdēs, jo A. Grīntāls nebija ne no Sinodes apstiprināts par psalmotāja pienākumu izpildītāju, ne no draudzes ievēlēts par padomes locekli.¹⁰¹ Savukārt P. Fridrihsons 1936. gada 24. janvārī iesniedza J. Tonim emocionālu un uz konfliktu vērstu paziņojumu, no kura izrietēja, ka viņš uzskatīja J. Toni par vainīgu nesaskaņu celšanā

draudzē. Šī konflikta fāze noslēdzās ar to, ka 1936. gada 26. janvārī draudzes padomes sēdē tika pieņemta P. Fridrihsona atteikšanās no padomes locekļa amata.¹⁰²

Tāds bija konflikta sākums, bet tā turpinājums drīzāk atgādināja literāru sacerējumu ar anonīmu un atklātu naida vēstuli rakstīšanu, intrigām, publiskiem apvainojumiem un draudiem ar tiesu darbiem. Tas noveda pie divu atsevišķu draudzes frakciju organizēšanas, kas nāca par ļaunu visiem ticīgajiem.

Pēc paša J. Toņa domām, konflikts ar dažiem draudzes locekļiem izrietēja no viņu vienkāršotā skatījuma uz baznīcu, citiem vārdiem – no priekšstata, ka, tāpat kā kristietības pirmajos gadsimtos, draudzes gans ir viens no līdzilvēkiem, ar kuru dievkalpojuma laikā var sarunāties un labot viņa reālās vai iedomātās kļūdas. Saprotams, ka J. Tonim atsevišķu draudzes locekļu mēģinājums iejaukties viņa darbībās, kalpojot kā priesterim, varēja izraisīt tikai neizpratni un sašutumu. Līdzīgas problēmas piedzīvoja visas lielās tradicionālās konfesijas, cenšoties uzturēt baznīcas disciplīnu. Situāciju apgrūtināja vēl dažas specifiskas problēmas. Ja J. Tonis būtu vietējam apvidum pilnīgi svešs un Garīgā semināra izglītību guvis priesteris, draudze noteikti uzņēmtu viņu ar lielāku sapratni. Taču tikai kā daļējs svešinieks ar nepilnu garīgo izglītību J. Tonis nespēja iegūt visu vietējo iedzīvotāju acīs “baznīckunga” statusu, kas gala rezultātā izraisīja daļas draudzes locekļu familiaritāti un sekojošos konfliktus.¹⁰³

Līdzās asai vārdu pārmaiņai ar priesteri A. Grintāls iznesa no dievnama un turēja pie sevis mājās dažas baznīcas notis, “Trebņiku”,¹⁰⁴ Triodi¹⁰⁵ un citas grāmatas, uz kurām bija baznīcas zīmogs, un neatdeva tās J. Tonim.¹⁰⁶ 1936. gada 5. martā J. Tonis ar padomes locekļu starpniecību nosūtītu oficiālu rakstu aizliedza A. Grintālam jebkādu lasīšanu baznīcā, citiem vārdiem – psalmotāja pienākumu pildīšanu. 1936. gada 10. marta vēstulē Sinodei J. Tonis lūdza atsūtīt viņam izziņu, ka A. Grintāls nekad nav bijis apstiprināts par psalmotāja pienākumu izpil-

dītāju, kā arī pavēstīja, ka 8. martā A. Grintāla vietā ar savas mātes piekrišanu baznīcā Svēto Apustuļu darbu grāmatu lasīja 13 gadus vecais Vasilijs Frīdenbergs, bet citas lasīšanas baznīcā veica “matuška” (J. Toņa sieva E. Tone).¹⁰⁷

J. Tonis sarakstē ar Sinodi A. Grintālu, P. Fridrihsonu un viņu piekritējus sauca par “sārnatniekiem”.¹⁰⁸ Izskatītājā arhīvu materiālā šī termina skaidrojums diemžēl netiek sniegts. 1936. gada 10. marta vēstulē Sinodei J. Tonis vērsās arī pret bijušo draudzes pārzini G. Varfolomejevu, kurš nepietiekami pārvaldīja latviešu valodu, un tāpēc A. Grintāls savulaik bija viņa krievu valodas tulks.¹⁰⁹

Sinode 1936. gada 16. marta sēdē, izskatot J. Toņa 10. marta ziņojumu par A. Grintālu, nolēma to piesūtīt Talsu draudzes virspriesterim P. Gredzenam lietas noskaidrošanai.¹¹⁰ Savukārt A. Grintāls un P. Fridrihsons 1936. gada 27. martā uzrakstīja katrs savu vēstuli Sinodei, apsūdzot J. Toni un pieprasot Sinodes iejaukšanos konflikta atrisināšanā. Abi lūdza nosūtīt Sinodes pārstāvi uz Kolku, jo savādāk viņi ar līdzīgu lūgumu būs spiesti griezties pie metropolīta Augustīna. Lai Sinodei nebūtu lieki izdevumi, P. Fridrihsons apsollīja tās komandēto cilvēku ar zirgiem sagaidīt Mazirbes stacijā un atvest uz Kolku.¹¹¹

Gan J. Tonis, gan A. Grintāls abi bija kvēli pareizticības nesēji, tāpēc arī P. Gredzens savā 1936. gada 1. aprīļa vēstulē J. Tonim rakstīja: “Kas attiecas uz Jūsu strīdiem ar Grintālu, tad es neesmu skaidrībā, no kā tas vis[s] ir izcēlies, jo es pazīstu Grintālu kā sirsnīgu baznīcas mīļotāju. Tagadējie jūsu strīdi mani stipri sarūgtina, un man tie liekas par pilnīgi nevajadzīgiem, par kādu nožēlojamu pārpratumu.”¹¹² Sinodes 1936. gada 6. aprīļa priekšraksts virspriesterim P. Gredzenam rāda, ka LPB vadošās amatpersonas vairs tikai ar pūlēm pacieta apsūdzības vēstuļu vilni, kas jau vairākus mēnešus pienāca no Kolkas, tāpēc 16. marta sēdē lūdza virspriesteri P. Gredzenu kā vietējās dzīves pazinēju beidzot piespiest abas konfliktējošās puses pārtraukt šo strīdu.¹¹³

1936. gada 14. aprīlī sastādītajā Jelgavas prāvesta iecirkņa draudžu dzīves un priesteru darbības pārskatā prāvests N. Pjatiņickis sniedza arī Kolkasraga draudzes konflikta analīzi, secinot, ka J. Toņa dievkalpojuma laikā pieļautā kļūda novedusi pie psalmotāja A. Grintāla lēmuma konfliktēt ar priesteri, lai ar laiku varētu aizvietot viņu. Pēc prāvesta domām, lielāko daļu vainas notikušajā bija jāuzņemas A. Grintālam, kurš cerēja J. Toni izraidīt no draudzes.¹¹⁴

J. Toņa konflikts ar vairākiem draudzes locekļiem bija sasniedzis tādus apmērus, ka jau sāka ietekmēt garīdznieka lēmumus par apbedīšanas veikšanu baznīcas kapsētā. 1936. gada 16. aprīlī Rīgā nomira draudzes locekle Vera Andersina (1914–1936), kuras liķis 19. aprīlī no Rīgas ar kuģi tika atvests uz Kolkku, zārkā ievietots baznīcā un apbedīts tikai 26. aprīlī. Šīs nedēļas laikā J. Tonim radās domstarpības ar mirušās māti Eleni Andersinu, māsu Elizabeti Hausmani un citiem radniekiem. Tā kā E. Andersina neuzrādīja nekādus dokumentus, tad J. Tonis lūdza baznīcā zārku neatvērt, bet tas vienalga 25. aprīlī, J. Tonim klātneesot, tika izdarīts. Situāciju izmantoja A. Grintāls un P. Fridrihsons, panākot, ka liela draudzes daļa sacēlās pret priesteri, un viņa darbībai tika likti grūti pārvarami šķēršļi. Jau agrāk J. Tonim apglabāšanas dēļ bija radies konflikts ar Konstantīnu Zeimani (1898–1942), kurš sūdzējās par to Sinodei, un J. Tonis saņēma Sinodes telefonisku rīkojumu apbedīt viņa patēvu Launicu. 1936. gada 26. aprīļa vēstulē Sinodei J. Tonis secināja: “Kolcinieki ir ļoti vienprātīgi, tā ka pat savus noziedzīgus locekļus neizdod; savā starpā kaujas, bet svešiniekam uzbrūk vienprātīgi.”¹¹⁵

1936. gada 1. maija vēstulē Sinodei J. Tonis atzina, ka viņa konfliktu ar A. Grintālu un P. Fridrihsonu lielā mērā noteica arī tas, ka abi bija turīgākās personas draudzē un ietekmēja pārējo baznīcēnu attieksmi.¹¹⁶

1936. gada 20. aprīlī Sinode savā sēdē ķērās pie J. Toņa un viņa draudzes locekļu nesaskaņu izskatīšanas. Secinot, ka strī-

dam ir sadzīvīvs, nevis doktrināls pamats, Sinode nolēma nemeklēt iesaistīto pušu taisnību vai vainu un ieteica J. Tonim nokārtot savas attiecības ar psalmotāju un dažiem draudzes locekļiem miera ceļā. 1936. gada 2. maija Sinodes priekšrakstā šis lēmums tika paziņots J. Tonim.¹¹⁷ J. Tonis 1936. gada 8. maijā atbildēja Sinodei, ka šo rīkojumu izpildīs pēc savas sirdsapziņas, piebilstot: “Bet Jums jāzin, ka es ar A. Grīntālu esam gluži pretējos ieskatos par Dievu un mīlestību [...]”¹¹⁸ Tādējādi konfliktējošo pušu domstarpības tā arī netika atrisinātas. Pēdējās reizes minēto konfliktu Sinode izskatīja 1936. gada 4. un 11. maija sēdēs, nolemjot tikai abu pušu rakstīto pieņemt zināšanai.¹¹⁹

Par J. Toņa piekritēju kuplo skaitu konflikta noslēguma fāzē liecina 43 Kolkas draudzes locekļu, viņu vidū baznīcas vecākā Kirila Adamkoviča (1882–1945) un trīs draudzes padomes locekļu parakstītā un 1936. gada 9. maijā nosūtītā vēstule metropolītam Augustīnam, kurā J. Tonis tika dēvēts par nesavtīgu slimnieku kopēju un nabagu aizstāvi. No vēstules secināms, ka daudzu vietējo iedzīvotāju acīs J. Tonis bija guvis popularitāti ar to, ka bez maksas palīdzēja slimniekiem, kuriem nebija līdzekļu, lai meklētu profesionālu mediķu pakalpojumus. Jāatzīmē, ka kolciniekiem tuvākais ārsts dzīvoja aptuveni 20 km attāļajā Mazirbē, un viņa atbraukšana vien pie slimnieka maksāja 14 Ls un vēl vairāk, nerēķinot klāt izdevumus par zālēm.¹²⁰ Kolkā nebija arī aptiekas.¹²¹

Uz nebeidzamo konfliktu fona 1936. gada aprīlī strauji pasliktinājās J. Toņa veselība, it īpaši saistībā ar podagru. Tā kā iespējas ārstēties bija ierobežotas naudas trūkuma dēļ, J. Tonim nācās nodarboties ar pašārstēšanos, kā arī iztikt ar draudzes locekļu izraudzītām un tuvākā aptiekāra, Mazirbes provizora Anša Lindes (1889–?) piedāvātajām zālēm.¹²²

1936. gada 30. aprīlī nepanesamo sāpju dēļ J. Tonis lūdza Sinodei piešķirt viņam mēnesi, bet 1936. gada 8. maijā, kad tikko viņa veselības stāvoklis uzlabojās, – tikai vienu nedēļu ilgu atvaļinājumu, lai varētu aizbraukt ārstēties uz Ventspili.¹²³ Sinode

1936. gada 4. maija sēdē izskatīja J. Toņa 30. aprīļa lūgumu un nolēma piešķirt viņam atvaļinājumu uz vienu mēnesi.¹²⁴

1936. gada 11. maija sēdē Sinode klausījās arī J. Toņa 8. maija lūgumu, pieņemot viņa rakstīto zināšanai.¹²⁵

Saņēmis slimības atvaļinājumu, J. Tonis 1936. gada maijā devās ārstēties uz Ventspili un savā draudzē tā arī nekad neatgriezās. Ventspilī J. Tonim tika izdarīta operācija, kas viņu vairs nespēja glābt. N. Pjatņickis 1936. gada 17. jūlijā lūdza Sinodei sniegt J. Toņa sievai materiālu pabalstu, jo priesteris Ventspilī pēc operācijas privātdzīvoklī gulēja uz slimības gultas. N. Pjatņickim par J. Toņa bēdīgo materiālo stāvokli ziņoja Ventspils priesteris A. Blokmanis. Būdams 1936. gada jūnijā revīzijā Ventspilī, N. Pjatņickis apmeklēja slimo J. Toni un redzēja viņa nožēlojamo stāvokli. J. Toņa sieva apkopa savu vīru un vienlaicīgi tajā pašā dzīvoklī arī kādu triekas ķertu radnieku. J. Tonis no savas draudzes saņēma ap 20 Ls mēnesī, bet katru dienu par zālēm viņam bija jāizdod 2–3 Ls. N. Pjatņicka lūgumu Sinode saņēma 1936. gada 18. jūlijā un jau 20. jūlijā to nosūtīja Pētera-Pāvila brālības valdei.¹²⁶

Medicīniskie pakalpojumi 30. gadu Latvijā bija dārgi, bet mazas lauku draudzes priesteru atalgojums – niecīgs, tāpēc J. Tonim bija ļoti nepieciešams Sinodes materiālais atbalsts, ko viņš tā arī nepaspēja saņemt. 1936. gada 4. augustā plkst. 4.30 J. Tonis Ventspilī nomira. Uz viņa apbedīšanu Ventspilī Sinode komandēja diakonu Vasiliju Rušanovu (1905–1943).¹²⁷ J. Toņa bērū dienā – 1936. gada 6. augustā – Sinode savā sēdē nolēma lūgt Pētera-Pāvila brālību nelaiķa priesteru J. Toņa ārstēšanai piešķirtu pabalstu izsniegt viņa atraitnei apbedīšanas izdevumu segšanai.¹²⁸

Paziņojumu par J. Toņa nāvi publicēja žurnāls “Ticība un Dzīve”, uzsverot, ka savā neilgajā kalpošanas laikā priesteris pānāca nomaļās draudzes garīgās dzīves pacēlumam un spēja vispārējā trūkuma apstākļos savākt līdzekļus baznīcas zvana iegādei.¹²⁹ Tāpat J. Tonim veltīts nekrologs parādījās arī laikrakstā

“*Segodnia večerom*”, kurā tika atzīmēts, ka J. Tonis 20. gadsimta 30. gados bijis vienīgais pareizticīgo garīdznieks Latvijā, kurš zinājis lībiešu valodu un tradīcijas.¹³⁰ Apgalvojums par J. Toņa lībiešu valodas zināšanām citos informācijas avotos gan nav guvis apstiprinājumu.

Neilgi pēc J. Toņa nāves Talsu virspriesteris P. Gredzens 1936. gada 9. augustā ieradās Kolkā, lai noturētu dievkalpojumu, kā arī tuvāk noskaidrotu draudzes materiālo stāvokli un tajā izcēlušos nesaskaņu cēloņus. Vēlreiz apstiprinājās labi zināmais fakts par draudzes smago finansiālo stāvokli. Neregulārie un nepietiekamie ienākumi no telpu īres un izrentētās klēra zemes kopumā veidoja ne vairāk kā 250 Ls gadā. Tāpēc arī draudze savam priesterim J. Tonim bija spējusi maksāt mēnešalgu tikai 20 Ls apmērā. Cerību uz ienākumu pieaugumu tuvākajā nākotnē nebija, tieši otrādi – bija gaidāms to kritums, jo vietējā pasta un telefona nodaļa, kas atradās Priesteru mājā, grasījās pārcelties uz nodaļas pārziņa K. Budiņa paša māju. Savukārt jaunus īrniekus nebija izredzes dabūt, tāpēc arī bijusi draudzes skola stāvēja neizremontēta un neapdzīvota. Līdz ar J. Toņa nāvi bija zudis šķelšanās iemesls, tāpēc P. Gredzens nešaubījās, ka nesaskaņas draudzē tuvākajā laikā izbeigsies.¹³¹

J. Tonis bija pēdējais no starpkaru perioda Kolkasraga priesteriem, kurš pastāvīgi dzīvoja Kolkas ciemā uz vietas un līdz ar to labāk izprata vietējo ļaužu sadzīves problēmas un iedziļinājās tajās. Ikdienā atrodoties Kolkā, viņš veica aktīvu misijas darbu, kā arī ārsta un medikamentu trūkuma un dārdzības dēļ sniedza vietējiem iedzīvotājiem bezmaksas medicīnisko palīdzību. Priesteris spēja atrisināt vairākas draudzes saimnieciskās problēmas un noorganizēja Dāmu komiteju, kas sekmīgi darbojās arī turpmākajos gados pēc viņa nāves. Diemžēl draudzes dzīvi J. Toņa priesterības laikā aizēnoja savstarpējas nepatikas radīts iekšējais konflikts starp viņu un psalmotāju A. Grintālu, kas nesa ļaunumu ne tikai abām konfliktā iesaistītajām pusēm, bet arī visai nelielajai draudzei kopumā.

PRIESTERA JĀŅA GARKLĀVA DARBĪBA DRAUDZĒ
NO 1936. LĪDZ 1942. GADAM

1936. gada 31. augustā Sinode apsprieda jautājumu par Jelgavas iecirkņa prāvesta iecelšanu. Ņemot vērā virspriestera N. Pjatņicka vājo veselību, viņš tika atbrīvots no amata, un par Jelgavas iecirkņa prāvestu iecēla viņa toreizējo palīgu Talsu draudzes virspriesteri P. Gredzenu.¹³² Jāatgādina, ka P. Gredzens ilgstoši bija pārzinājis arī Kolkasraga draudzi.¹³³ Vienlaikus tajā pašā datumā Sinode nolēma iesvētīt priesteru kārtā Rīgas Garīgā semināra kursu beigušo Limbažu draudzes psalmotāju Jāni Garklāvu, ieceļot viņu par Kolkasraga, Dundagas un Ķūļciema draudžu pārraugu ar dzīvesvietu pēc paša izvēles vienā no minētajām draudzēm.¹³⁴ 1936. gada 20. septembrī J. Garklāvs tika iesvētīts par diakonu, bet 1936. gada 27. septembrī – priesteram amatā.¹³⁵ Neviena no trim J. Garklāvam uzticētajām draudzēm: ne Dundagas, ne Ķūļciema, ne Kolkasraga nebija spējīga viena pati uzturēt savu priesteri.¹³⁶ Lai gan Kolkā priesteram dzīvoklis pēc vietējiem apstākļiem bija apmierinošā stāvoklī, bet Dundagā – ļoti slikts un prasīja kapitālu remontu, par savu dzīvesvietu J. Garklāvs izvēlējās pagasta centru Dundagu, jo no turienes pa dzelzceļu bija ērtāk doties uz Ķūļciemu, kā arī braukt Kolkas virzienā līdz Mazirbes stacijai.

Atšķirībā no citiem Kolkasraga draudzē kalpojušajiem priesteriem rakstā netiek sniegta izvērsta J. Garklāva biogrāfija, jo vēlākā Rīgas bīskapa un Tihvinas Vissvētās Dievmātes brīnumdarošās svētbildes (ikonas) glabātāja dzīvei un darbībai veltītas divas A. Gavriļina monogrāfijas.¹³⁷ Mazāk zināms fakts ir J. Garklāva dienests Krievijas Pilsoņu kara laikā baltgvardu militārajā formējumā – Brīvprātīgo armijas 3. Korņilova pulkā, noslēdzot savas kauju gaitas Krimā.¹³⁸ Tādējādi J. Garklāvs, tāpat kā J. Tonis, atšķirībā no lielākās daļas latviešu Krievijas Pilsoņu kara gados bija karojuši pret Sarkano armiju. Jāuzsver, ka J. Garklāvs pēc rakstura bija atklāts, labvēlīgs un viesmīlīgs cilvēks,

kurš prata atrast kopīgu valodu ar visiem viņam uzticēto trīs draudžu locekļiem.¹³⁹ A. Gavriļins akcentēja: “Viņš bija garīdznieks, kas savai draudzei kalpoja dienu un nakti, ne brīdi neatbrīvodams sevi no priestera pienākumiem. Draudzes locekļi lieliski zināja, ka viņu priesteris gatavs jebkurā diennakts laikā neprātojot doties pie slimnieka vai mirēja, viņš vienmēr bija atvērts atklātai sarunai un grēksūdzei, allaž bija labā omā un apveltīts ar labu humora izjūtu, viņš arī nežēlojās par smagu fizisku darbu. Šo īpašību dēļ t. Jāni cienīja un mīlēja ne vien draudzes locekļi, bet arī pārējie vietējie iedzīvotāji.”¹⁴⁰ Līne Pokrovska 1992. gadā par J. Garklāvu, viņa priesterības laiku un Kolkasraga draudzes dzīvi stāstīja: “Par saviem kolciniekiem viņš mīlējis teikt: “Kolkieši [tā tekstā] dzied kā eņģeļi!” Centās ieviest, lai dzied visa draudze. Vismaz: “Kungs, apžēlojies!” Kolka agrāk esot bijusi priesteriem kā izsūtījuma vieta, jo uz turieni nav gājis transports. [...] lai noturētu dievkalpojumu Kolkā, bija nepieciešamas vismaz trīs dienas. Jābrauc bijis līdz Mazirbei vai nu ar mazo bānīti (kursējis līdz 60. gadam [tā tekstā]),¹⁴¹ vai kā citādi, kur kāds no kolciniekiem bijis pretī ar zirgu. Parasti izbraukuši piektdien, tad sestdien vakara dievkalpojums un svētdien liturģija, bet pirmdien līdzīgā kārtā bijis jānokļūst atpakaļ. [...] Atceros viņu kā ļoti patiesu un nelokāmu cilvēku, kas necieta kompromisus.”¹⁴²

J. Garklāva priesterības sākums 1936. gadā sakrita ar Kolkasraga draudzes dibināšanas 50 gadu jubileju. Kaut gan draudze bija dibināta 1885. gadā, Jelgavas iecirkņa prāvests P. Gredzens aicināja draudzes padomi to atzīmēt gadu vēlāk vismaz “ar sviņīga dievkalpojuma sarīkošanu, izlūdzoties augstisvētītā mitropolita Augustina [tā tekstā] svētību un, ja iespējams, arī līdzdalību retajos svētkos”.¹⁴³ Arhīva dokumentu trūkuma dēļ pagaidām nav bijis iespējams noskaidrot, kā šī pusgadsimta jubileja draudzē tika atzīmēta. Pilnīgi droši var apgalvot tikai to, ka metropolīts Augustīns uz svinībām Kolkā neieradās.

Neskatoties uz ļoti ierobežoto rocību, arī Kolkasraga pareizticīgā draudze 1936. gada nogalē ziedoja 8,65 Ls Rīgas Kristus Piedzimšanas katedrāles remontam.¹⁴⁴ Tieši šī dievnama remontam lielu vērību veltīja metropolīts Augustīns un tāpēc 1936. gada 31. maijā parakstīja uzsaukumu līdzekļu vākšanai visā Latvijā.¹⁴⁵

1937. gada 4. februārī Sinodes sēde apstiprināja kārtējo Kolkasraga draudzes budžeta projektu, kas bija pieņemts vispārīgā draudzes locekļu sapulcē 3. janvārī.¹⁴⁶ J. Garklāvs 1937. gada 30. janvāra vēstulē Sinodei šajā sakarā sniedza paskaidrojumu, uzsverot, ka: “[...] iepriekšējos gados baznīcas un draudzes ienākumi un tāpat arī izdevumi nav tikuši šķīroti, bet tie ierakstīti kopā vienā kopējā kases grāmatā, pēc kuras tikai gada beigās ir redzams ienākumu un izdevumu kopsavilkums, kā arī atlikums uz nākošo gadu. Nav gada beigās nekad ticis sastādīts arī gada pārskats. Kā tas redzams no augšā izteiktā, tad līdzšinējā draudzes grāmatvedība ir bijusi pavisai [tā tekstā, nevis “pavisam”] vienkārša, pilnīgi neatbilstoša tagad no Sinodes izstrādātai un piesūtītai jaunai instrukcijai; kamdēļ arī nav iespējams par iepriekšējo gadu ieņēmumiem un izdevumiem sniegt izsmēlošas ziņas uz visiem tiem jautājumiem, kas uzstādīti budžeta projektā.”¹⁴⁷

Pateicoties J. Garklāvam, no 1937. līdz 1940. gadam visa draudzes dokumentācija pamazām tika sakārtota atbilstoši LPB vadības izvirzītajām prasībām.

1936. gadā jūtami (aptuveni par trešdaļu) bija samazinājušies ienākumi no baznīcas nekustamo īpašumu iznomāšanas, arī priesteru alga bija saglabājusies 20 Ls mēnesī apmērā.¹⁴⁸ Draudzes rīcībā 1937. gada 1. janvārī bija 807,40 Ls.¹⁴⁹ Bez tam minētajā 1937. gada 3. janvāra pilnsapulcē tika lemts jautājums par īrnieku Andreju Andersinu, kurš bija atstājis telpas 1932. gadā, palikdams baznīcai parādā 120 Ls. Piecu gadu laikā A. Andersins draudzei bija nomaksājis no parāda 70 Ls, bet atlikušos 50 Ls atteicās maksāt.¹⁵⁰

1938. gada 2. martā J. Garklāvs sastādīja Kolkasraga baznīcas un draudzes 1938. gada budžeta projektu. Tajā redzams, ka ienākumi no baznīcai piederošo nekustamo īpašumu nomas bija palielinājušies vairāk nekā divas reizes, bet priestera atalgojums pieaudzis līdz 45 Ls mēnesī.¹⁵¹ Paskaidrojumā par Kolkasraga baznīcas iepriekšējā gada pārskatu J. Garklāvs norādīja, ka nekustamo īpašumu izmantošanas un neplānota rakstura ienākumi ievērojami pārsniedza budžetā paredzētās summas. Sakarā ar apkārtnē veiktajiem plašajiem meža darbiem bija iespējams izīrēt neapdzīvotās draudzes ēkas mežniecībai, bez tam no pārdotā meža tika iegūti 1000 Ls, bet no vecā bojātā baznīcas zvana – 50 Ls.¹⁵²

1938. gada 14. novembrī tika sastādīts Kolkasraga baznīcas nekustamo īpašumu saraksts, no kura uzzinām baznīcas un citu ēku tehnisko stāvokli, piemēram, baznīcas mūra ēka bija 21 m gara, 8 m plata utt. Visi īpašumi savā laikā bija pirkti no Dundaigas barona fon der Ostena-Zakena (*von der Osten-Sacken*). Īrnieks K. Budiņš īrēja no draudzes sešistabu dzīvokli par 90 Ls gadā, Štrandners – divistabu dzīvokli par 42 Ls gadā un Adamkovičs – trīsistabu dzīvokli par 30 Ls gadā. Katru gadu siena pļaujas laikā draudzes zeme tika sadalīta mazākos gabalos un izdota vairāksolišanā nopļaušanai, 1938. gadā par to ieņēmot 138 Ls.¹⁵³

1939. gada 29. janvārī J. Garklāvs secināja, ka 1938. gadā baznīcas kasē bija ienākuši 628,86 Ls un izdoti 519,98 Ls, bet draudzes kasē ienākuši 385,34 Ls un izdoti 365,31 Ls.¹⁵⁴ 1939. gada 2. februārī J. Garklāvs sniedza paskaidrojumus Sinodei par sastādīto 1938. gada Kolkasraga baznīcas un draudzes izdevumu pārskatu sakarā ar sētas ar betona stabiem būvi gar baznīcu un klēra ēkām aptuveni 250 Ls apmērā.¹⁵⁵

Saskaņā ar Kolkasraga draudzes revīzijas komisijas ziņojumu Sinodei uz 1940. gada 1. janvārī baznīcas un draudzes kasē skaitījās 2169,39 Ls: pie baznīcas vecākā K. Adamkoviča skaidrā naudā 251,53 Ls, bet uz Kolkasraga pareizticīgo draudzes

baznīcas padomes vārda Pasta krājkasē – 1917,86 Ls.¹⁵⁶ Protams, visa noguldītā nauda 1940. gada vasarā pēc padomju režīma nodibināšanas gāja zudumā.

1940. gada 21. februārī tika sastādīts pārskats par Kolkasraga baznīcas 1939. gada budžeta izpildījumu. Faktiskie ieņēmumi 1939. gadā, salīdzinot ar 1938. gadu, bija ievērojami samazinājušies galvenokārt tāpēc, ka draudzei piederošajām mājām nebija īrnieku, pļaujamo platību vairāksolīšana nedeva cerētos ienākumus un nenotika bazars. Priestera J. Garklāva alga bija 300 Ls gadā.¹⁵⁷ Tātad viņš saņēma 25 Ls mēnesī. J. Garklāva alga visās trīs draudzēs (Kolkasraga, Dundagas un Ķūļciema) kopā nepārsniedza 70–90 Ls mēnesī, tomēr, zinot draudžu neatliekamās vajadzības, viņš nekad nepieprasīja to palielināt.¹⁵⁸ Turklāt nedrīkst aizmirst arī 1936. gadā notikušo lata devalvāciju, kas turpmākajos gados tikai veicināja dzīves dārdzības pieaugumu.¹⁵⁹

LPB tāpat kā jebkuras citas lielas centralizētās konfesijas organizatoriskās struktūras būtība balstījās uz garīdzniecības uzturēšanu pamatā no vietējiem resursiem – par klēra (priestera, diakona un psalmotāja) materiālo nodrošinājumu bija jā rūpējas pašiem draudzes locekļiem.¹⁶⁰ Līdz ar reģionu ekonomiskajām atšķirībām, bet īpaši jau ar draudzei piederošo nekustamo īpašumu apmēriem un vērtību un locekļu skaitu ļoti dažādi bija arī priesteru ienākumi. Salīdzinājumam: priesteris Jānis Baumanis (1908–1985) 30. gadu otrajā pusē tikai vienā vien Limbažu draudzē saņēma 1320 Ls gadā.¹⁶¹ J. Garklāvam kā ilggadējam Limbažu baznīcas psalmotājam šī draudze un tās priesteris bija ļoti labi pazīstami.

Viens no Latvijas agrārās reformas blakusefektiem bija tas, ka tās draudzes, kurām piederošās zemes platība bija mazāka par 12 ha, varēja saņemt piegriezumus.¹⁶² 1937. gada 22. augustā Kolkasraga draudzes pilnsapulce sastādīja protokolu par 1930. gadā valsts piešķirtā zemes gabala (piegriezuma) Dundagas pagastā pievienošanu draudzes īpašumiem (koroborēšanu) un lūdza Sinodi pilnvarot no savas puses priesteri J. Garklāvu

pārrakstīt šo īpašumu Ventspils apriņķa Zemesgrāmatā uz Kolkasraga pareizticīgo baznīcas vārda.¹⁶³ To pašu Sinodei 1937. gada 4. septembrī lūdza arī Jelgavas iecirkņa prāvests P. Gredzens.¹⁶⁴ Dažādu birokrātisku šķēršļu dēļ koroborēšanas process, kas bija uzsākts jau G. Varfolomejeva priesterības laikā, pamatīgi ieilga un vairākkārt nonāca strupceļā.¹⁶⁵ Zemes gabala lietu kārtošana un ar to saistītās procedūras turpinājās pat vēl pēc Sarkanās armijas daļu ienākšanas un Augusta Kirhenšteina (1872–1963) valdības izveidošanas 1940. gada jūnijā, kad šī jautājuma atrisināšana vairs nebija iespējama.¹⁶⁶

Savukārt citi draudzes saimnieciskie jautājumi J. Garklāva priesterības pienākumu pildīšanas laikā tika risināti daudz sekmiņāk.

1939. gada 28. februārī J. Garklāvs lūdza Sinodei atļauju Kolkasraga draudzes padomei no rezerves kapitāla līdzekļiem iegādāties harmoniju draudzes kora un svētdienas skolas bērnu apmācīšanai dziedāšanā, par ko 1939. gada 22. martā tika saņemts attiecīgs Sinodes priekšraksts, atļaujot izlietot 150 Ls.¹⁶⁷

Izpildot Sinodes 1939. gada 23. janvāra rīkojumu, Kolkasraga draudzes padome 1939. gada 10. martā ugunsapdrošināšanas sabiedrībā “Latvijas Lloids” apdrošināja uz vienu gadu baznīcu un tās īpašumā esošās koka ēkas par 6450 Ls.¹⁶⁸

Kolkasraga draudzes locekļu 1939. gada 29. janvāra pilnsapulcē kārtējo reizi tika izvirzīts jautājums par parāda piedziņu no Priesteru mājas ēkas un zemes rentnieka K. Budiņa tiesas ceļā.¹⁶⁹ Gada nogalē tas arī beidzot tika izdarīts. K. Budiņš, kurš vairāk nekā 10 gadus bija īrnieks Priesteru mājā, 1939. gada 20. novembrī sūdzējās Sinodei par Kolkasraga draudzes padomi, tādējādi cerot novērst tiesas procesu pret viņu.¹⁷⁰ J. Garklāvs 1939. gada 15. decembra vēstulē sniedza Sinodei paskaidrojumus par minēto K. Budiņa sūdzību. Sinodes pieprasījumu dot paskaidrojumus šajā lietā viņš bija saņēmis 14. decembrī, bet jau 12. decembrī K. Budiņa lieta bija caurskatīta Dundagā. Tiesa nosprieda piedzīt no K. Budiņa draudzei par labu īres parādu

180 Ls apmērā līdz ar tiesas izdevumiem.¹⁷¹ Sinode 1940. gada 11. janvāra vēstulē K. Budiņam atbildēja, ka viņa sūdzība, ņemot vērā Kolkasraga draudzes padomes paskaidrojumus, ir nepamata un atstāta bez ievēribas.¹⁷² Savukārt tās pašas dienas paziņojumā J. Garklāvam Sinode uzsvēra, ka to apmierina viņa 1939. gada 15. decembrī sniegtie paskaidrojumi un pareizi darīts, ka nenomaksātais K. Budiņa parāds piedzīts tiesas ceļā.¹⁷³ Tādējādi 1940. gada sākumā noslēdzās draudzes ieilgušais konflikts ar baznīcas ēku un zemes īrnieku K. Budiņu.

Būtiska draudzes reliģiskās dzīves problēma J. Garklāva priesterības laikā bija darbaspējīga psalmotāja meklēšana, kas ilga vairākus gadus. J. Garklāvs 1937. gada 29. decembrī sniedza ziņas Jelgavas iecirkņa prāvestam P. Gredzenam par Kolkasraga psalmotāja pienākumu izpildītāju A. Grintālu, kurš ilgstoši pildīja šos pienākumus bez atlīdzības.¹⁷⁴ 1938. gada 3. janvārī, atbildot uz Sinodes 1937. gada 18. oktobra apkārtrakstu,¹⁷⁵ P. Gredzens vēlreiz pievērsās jautājumam par psalmotāja pienākumu izpildītāju A. Grintālu, kuru pats sen personīgi pazina. Līdzīgi J. Garklāvam, arī P. Gredzens uzskatīja, ka A. Grintāls nav apstiprināms psalmotāja amatā, jo atzīstams par nespējīgu pildīt šos pienākumus. P. Gredzens uzsvēra, ka A. Grintāls spēj tikai nolasīt vienkāršus reliģiskos tekstus, kas no Sinodes jauno prasību viedokļa bija stipri par maz.¹⁷⁶ Sinode 1938. gada 7. janvāra sēdē nolēma Kolkasraga baznīcas psalmotāja pienākumu izpildītāja lietu atstāt bez izmaiņām.¹⁷⁷ Pat neskatoties uz paziņojumu par vakanto psalmotāja vietu Kolkasraga draudzē 1938. gada nogalē žurnālā “Ticība un Dzīve”,¹⁷⁸ šāds stāvoklis turpinājās vēl divus gadus, jo citas psalmotāja kandidatūras nebija. Tikai 1940. gada 10. janvārī J. Garklāvs lūdza Sinodei iecelt par Kolkasraga draudzes jauno psalmotāju Talsu apriņķa Mērsraga ciema Lielvārdu mājās dzīvojošo Ķūļciema draudzes locekli Alekseju Grīvaini (1916–?), kuru ilgāku laiku pirms tam pats bija apmācījis baznīcas tekstu lasīšanā un dziedāšanā.¹⁷⁹ 1940. gada 18. janvārī komisija metropolīta Augustīna vadībā

pēc veiktās A. Grīvainā pārbaudes atzina, ka viņš sagatavots psalmotāja amata pagaidu izpildīšanai, un Sinode iecēla A. Grīvaini šajā amatā Kolkasraga draudzē.¹⁸⁰

Katrā skolā, kur bija ne mazāk kā 10 vienas ticības skolēnu, viņiem vajadzēja pasniegt savas ticības mācību. Kaut gan Kolkā pareizticīgo skolēnu skaits bija lielāks par 10, tomēr savas konfesijas ticības mācība pēc J. Toņa nāves viņiem netika nodrošināta, jo J. Garklāvs nedzīvoja uz vietas un arī vietējā skolā nebija neviena pareizticīga skolotāja.¹⁸¹ 1939. gadā Kolkas 4 klašu pamatskolā bija 14 pareizticīgo skolēnu, kuri ticības mācību apguva kopā ar luterāņiem.¹⁸² Tikai no 1940. gada 1. februāra J. Garklāvs ar Skolu departamenta rīkojumu beidzot sāka Kolkas pamatskolā mācīt ticības mācību.¹⁸³ L. Pokrovska atcerējās, ka J. Garklāvs bijis stingrs skolotājs un atprasījis visu uzdoto, lai pārlicinātos par skolēna zināšanām.¹⁸⁴

Rakstā “Ticības un Dzīves” 1939. gada augusta numurā P. Gredzens atainoja situāciju Kolkasraga draudzē īsi pirms Otrā pasaules kara sākuma, uzsverot draudzē joprojām saglabājušās spēcīgās dziedāšanas tradīcijas. Iedzīvotāju mazturības un sliktās satiksmes radītās nošķirtības dēļ neizmantoto baznīcas ēku izīrēšana joprojām nebija iespējama, tomēr aktīvi darbojās draudzes Dāmu komiteja, gādājot līdzekļus gan baznīcas, gan kapsētas visnepieciešamākajām vajadzībām.¹⁸⁵ P. Gredzena vērtējumā garīgā dzīve Kolkasraga draudzē bija pienācīgā līmenī, bet tās locekļi sirsnīgi izturējās pret savu priesteri J. Garklāvu.¹⁸⁶

Pēc norādēm dokumentos un literatūrā, 1937. gadā Kolkasraga draudzē bija 114,¹⁸⁷ bet 1939. gadā – jau 151 loceklis.¹⁸⁸ Straujās izmaiņas, iespējams, radījusi kļūda uzskaitē, jo J. Garklāva sastādītais visu draudzes locekļu saraksts 1940. gadā uzrādīja 128 personas.¹⁸⁹

Baznīcas vecāko, draudzes padomes un revīzijas komisijas locekļus ievēlēja draudzes pilnsapulcēs aizklātā balsošanā. Draudzes padomē bija pieci, revīzijas komisijā – trīs locekļi. Samērā bieži draudzes padomei un revīzijas komisijai ievēlēja arī vienu,

atsevišķos gadījumos – divus locekļu kandidātus. Baznīcas vecākā jeb stārasta pienākumus aplūkojamā laika posmā nemainīgi pildīja K. Adamkovičs.

Kolkasraga draudzes 1937. gada 3. janvāra pilnsapulcē par draudzes padomes locekļiem ievēlēja Andreju Hausmani un Alekseju Fridrihsonu (arī Fridriksons, 1906–1942), bet par kandidātiem – Kirilu Strandneru (arī Štrandners, 1906–?) un Fēlikšu Sīpolu (1912–?), savukārt par revīzijas komisijas locekļiem tika ievēlēti Marija Frīdenberga (1886–?), Ksenija Adamkoviča (1906–1986) un Vladimirs Veide (1886–?), bet par kandidātu – Tatjana Feimane (1911–?). Visas minētās personas Sinode apstiprināja amatos tā paša gada 11. martā.¹⁹⁰

1938. gada 20. februāra pilnsapulcē, kurā piedalījās 28 balsstiesīgi draudzes locekļi, par draudzes padomes locekļiem tika ievēlēti F. Sīpols un Aleksejs Ešentāls (1907–?), bet revīzijas komisijā – V. Veide, M. Frīdenberga un K. Adamkoviča.¹⁹¹

1939. gadā draudzes padomes sastāvs bija šāds: Andrejs Hausmanis (ievēlēts 1937. gadā), A. Fridrihsons (ievēlēts 1937. gadā), F. Sīpols (ievēlēts 1938. gadā), A. Ešentāls (ievēlēts 1938. gadā) un Augustīns Hausmanis (1875–1948) (ievēlēts 1939. gadā).¹⁹²

1939./1940. gada ziemas bargais sals dažbrīd iespaidoja arī Kolkasraga draudzes darbību. Piemēram, uz 1940. gada 4. februāra pilnsapulci bija spējuši ierasties vien 12 pilntiesīgi draudzes locekļi, t.i., tikai apmēram puse no parastā sastāva.¹⁹³ J. Garklāvs 1940. gada 21. februārī ziņoja Sinodei par izmaiņām Kolkasraga draudzes amatpersonu sastāvā pēc draudzes 1940. gada 4. februāra pilnsapulces, pret kurām Jelgavas iecirkņa prāvestam P. Gredzenam nebija iebildumu. Ievēlētās amatpersonas bija šādas: baznīcas vecākais K. Adamkovičs, padomes locekļi: A. Ešentāls, F. Sīpols, Augustīns Hausmanis, A. Fridrihsons un P. Fridrihsons, padomes locekļa kandidāte Emīlija Frīdenberga (1894–?), revīzijas komisijas locekļi: V. Veide, M. Frīdenberga un Anna Hausmane (1899–?), revīzijas komisijas locekļa kandidāte

Elēna Veide (1895–?), bet Dāmu komitejas priekšsēdētāja Olga Otomere (1879–?). Sinode 1940. gada 4. aprīļa sēdē nolēma apstiprināt amatos šajā ziņojumā minētos draudzes locekļus, kuri saglabāja savas pilnvaras līdz 1941. gadam.¹⁹⁴ Tās arī bija pēdējās amatpersonu vēlēšanas Kolkasraga draudzē pirms varas maiņas Latvijā 1940. gada jūnijā.

J. Garklāvs, līdzīgi kā P. Gredzens (no 1924. līdz 1930. gadam), nokalpoja Kolkasraga draudzē salīdzinoši ilgu laika periodu – sešus gadus (no 1936. līdz 1942. gadam). Neskatoties uz savu rezidences vietu vairāk nekā 30 km attāļajā Dundagā, J. Garklāvs regulāri apmeklēja Kolku, kur noturēja dievkalpojumus, sakārtoja baznīcas un draudzes dokumentāciju, kā arī samērā sekmīgi risināja daudzās saimnieciskās problēmas. J. Garklāvu raksturoja kārtības mīlestība visās ar Baznīcu saistītajās lietās. Arhīva dokumenti liecina, ka, atšķirībā no J. Toņa, J. Garklāvam viņa kalpošanas gados draudzē nebija nekādu konfliktu, kas uzskatāmi parādīja priestera personības lielo autoritāti.

Savu 55. gadskārtu 1940. gadā¹⁹⁵ Kolkasraga Kristus Piedzimšanas draudze sagaidīja jau padomju režīma apstākļos, ko raksturoja karojošā ateisma valsts neiecietība pret jebkuru reliģiju un garīdzniecību.¹⁹⁶ J. Garklāvs arī šīs smagās un neskaidrās situācijas apstākļos apņēmīgi turpināja vadīt draudzi.

SECINĀJUMI

Kolkasraga Kristus Piedzimšanas draudze laika periodā no 1934. līdz 1940. gadam turpināja eksistēt kā visai nošķirta reliģiskā kopiena, kuru maz ietekmēja radikālās pārmaiņas gan valsts politiskajā, gan Latvijas Pareizticīgās Baznīcas dzīvē. Aplūkojamā laika periodā to neapmeklēja neviena no Baznīcas vadošajām amatpersonām, arī zemāka ranga vadītāji ieradās tikai dažreiz, bet paši draudzes gani reti devās uz Rīgu.

Pētījumā izmantotie dokumenti uzskatāmi parāda problēmas, ar kurām šajā nomaļajā Ziemeļkurzemes ciemā bez

regulāra LPB vadības atbalsta saskārās vietējā draudze. Nerauģoties uz īslaicīgu ienākumu pieaugumu 1936.–1938. gadā no pārdotā meža un neapdzīvoto draudzes ēku izīrēšanas vietējai mežniecībai sakarā ar plaša mēroga meža darbiem, apskatāmajā laikā posmā Kolkasraga draudzes materiālais stāvoklis tomēr īpaši neuzlabojās. Brīvas pieejas lielākajai daļai naudas, kas formāli atradās tās rīcībā, draudzei nebija. Ar noguldītajiem līdzekļiem draudze bez speciālas Sinodes atļaujas nevarēja brīvi rīkoties, bet varas maiņas rezultātā 1940. gadā šie salīdzinoši nelieli iekrājumi tika neatgriezeniski zaudēti. Aktuāla problēma draudzes locekļiem bija arī ticības mācības stundu pasniegšana viņu bērniem, kas bieži tika apgrūtināta un ilgstoši pārtraukta skolo-tāju trūkuma dēļ.

Arī no 1934. līdz 1940. gadam turpinājās priesteru maiņa, kas beidzās tikai ar J. Garklāva nozīmēšanu par draudzes pārzini 1936. gada augustā. Pēc būtības par likumsakarību kļuva fakts, ka trūcīgā Kolkasraga draudze šeit nonākušajiem garīdzniekiem pēc iesvētīšanas priestera kārtā bija pirmā kalpošanas vieta, kas diemžēl nespēja viņiem sniegt pat minimālu materiālo nodrošinājumu.

J. Tonis, pastāvīgi dzīvojot Kolkas ciemā, veica aktīvu misijas darbu, atrisināja vairākus draudzes saimnieciskos jautājumus un noorganizēja Dāmu komiteju. Tomēr viņam priesterības laikā izcēlās konflikts ar psalmotāja pienākumu izpildītāju A. Grintālu, kas nesa ļaunumu visai draudzei kopumā.

Atšķirībā no J. Toņa J. Garklāvam priesterības pienākumu pildīšanas periods pagāja bez jēlkādiem konfliktiem ar draudzes locekļiem, ar kuriem viņš prata uzturēt vislabākās attiecības. J. Garklāva darbības pamatā bija vienkārša un mierīga reliģiskās dzīves rutīna – viņš beidzot sakārtoja baznīcas lietišķo dokumentu kopumu un padarīja to praktiski izmantojamu, kā arī spēja atrisināt daļu no samilzušajām draudzes saimnieciskajām problēmām.

Izņemot J. Toni, neviens cits šī perioda draudzes gans par savu dzīvesvietu neizraudzījās Kolkas ciemu. Taču tas nenozīmēja, ka ārpus Kolkas rezidējošie G. Varfolomejevs un J. Garklāvs mazā atalgojuma un citu problēmu dēļ savu iespēju robežās nebūtu rūpējušies par viņiem uzticēto draudzi. Īpaši jau J. Garklāvs, neskatoties uz aizņemtību, attālumu un slikto satiksmi, visu savu priesterības laiku regulāri apmeklēja Kolku. Ciktāl varam spriest no dokumentiem un atmiņām, visi Kolkasraga draudzē kalpojušie priesteri, nemeklējot pašlabumu, ar savu praktisko darbību rādīja nesavtīgas kalpošanas piemēru.

ATSAUCES UN PIEZĪMES

- ¹ Ar šo rakstu tiek turpināta publikāciju sērija par pareizticību Ziemeļkurzemē (precīzāk – bijušā Ventspils un Talsu apriņķa teritorijā) Latvijas Republikas laikā (1918–1940), padomju režīma pirmajā gadā (1940–1941) un nacistiskās Vācijas okupācijas periodā (1941–1945). Pirmo rakstu sk.: Dzintars Ērglis (2018). Pareizticība Ziemeļkurzemē: Kolkasraga draudze (1918–1934). *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls*, 1, 93.–142. lpp.
- ² Inese Runce (2013). *Mainīgās divspēles. Valsts un Baznīcas attiecības Latvijā 1906–1940*. Rīga: LU aģentūra “Filozofijas un socioloģijas institūts”, 284.–291. lpp.
- ³ Turpat, 294. lpp.
- ⁴ Sk.: Ērglis. Pareizticība Ziemeļkurzemē: Kolkasraga draudze (1918–1934), 95.–99. lpp.
- ⁵ Latvijas Pareizticīgās Baznīcas Sinode. *Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvs* (Rīga, turpmāk: LNA-LVVA), 7469–1–653, 654, 655, 656, 657.
- ⁶ LNA-LVVA, 7469–2–354, 379.
- ⁷ Izglītības ministrija. Skolotāju cenzēšanas komisija. I daļa 1902. g.–1944. g. Garklāvs Jānis. LNA-LVVA, 1632–1–6175.
- ⁸ LNA-LVVA, 7469–1–74–76.
- ⁹ LNA-LVVA, 7469–2–354.
- ¹⁰ LNA-LVVA, 7469–1–367.
- ¹¹ LNA-LVVA, 7469–1–74–76.
- ¹² LNA-LVVA, 7469–1–87–89.
- ¹³ LNA-LVVA, 7469–1–1049.
- ¹⁴ LNA-LVVA, 7469–1–1046.
- ¹⁵ LNA-LVVA, 7469–1–224–229.

- ¹⁶ LNA-LVVA, 7469-2-462, 1.-2. lp.
- ¹⁷ Virspriesteris Jānis Kalniņš (2015). *Process*. Rīga: Eikon, 157.-159. lpp.
- ¹⁸ Turpat, 157. lpp.
- ¹⁹ LNA-LVVA, 7469-2-354, 4., 18., 20. lp.; [B. avt.] (1892). Razriadnyi spisok vospitannikov Rizhskogo dukhovnogo uchilishcha, sostavlennyi posle godichnykh ispitanii byvshikh v mae i iune mesiatsakh 1892 goda. *Rizhskie eparhial'nye vedomosti*, 13-14, s. 479.
- ²⁰ Virspriesteris Jānis Kalniņš. *Process*, 157. lpp.
- ²¹ LNA-LVVA, 7469-1-74, 137.-138. lp.; 7469-2-354, 2.-3. lp.
- ²² Virspriesteris Jānis Kalniņš. *Process*, 157. lpp.
- ²³ LNA-LVVA, 1632-1-6175, 1., 10. lp.; 7469-1-75, 115. lp.; 7469-1-368, 3.-4., 23.-24. lp.
- ²⁴ Aleksandr Gavrilin (2009). *Pod pokrovom Tikhvinskoi ikony. Arkhipastyrskii put' Ioanna (Garklavsa)*. SPb.: Alaborg; Tikhvin: Izdatel'skaia sluzhba Tikhvinskogo monastyria, s. 93-169; Aleksandrs Gavriļins (2015). *Jānis (Garklāvs): pareizticīgais latvietis*. Rīga: LU aģentūra "Filozofijas un socioloģijas institūts", 49.-94. lpp.
- ²⁵ Gavriļins. *Jānis (Garklāvs): pareizticīgais latvietis*, 53. lpp.
- ²⁶ Turpat.
- ²⁷ LNA-LVVA, 7469-1-75, 54. lp.; 7469-1-367, 16.-18. lp.
- ²⁸ Gavriļins. *Jānis (Garklāvs): pareizticīgais latvietis*, 53. lpp.
- ²⁹ LNA-LVVA, 7469-1-653, 31. lp.
- ³⁰ [B. aut.] (2015). *Latvijas Pareizticīgās Baznīcas latviešu draudžu dievnami. Veltīts pareizticīgo dievkalpojumu latviešu valodā 170 gadu jubilejai*. Rīga: Latvijas Pareizticīgās Baznīcas Sinodes izdevums, 18. lpp.; Sviashchennik Aleksandr Mazyrin, Andrei Kostiuikov (2017). *Iz istorii vzaimootnoshenii Russkoi i Konstantinopol'skoi tserkvei v XX veke*. Moskva: Izdatel'stvo PSTGU, 376 s.; Irina Piart (red.) (2018). *Pravoslavie v Pribaltike: religii, politika, obrazovanie 1840-e - 1930-e gg*. [Tartu]: University of Tartu Press/ Izdatel'stvo Tartuskogo universiteta, 427 s.; Sergei Mazur (red.) (2018). *Latviiskaia pravoslavnaia tserkov' v 1924 godu* (Seminarium Hortus Humanitatis. Al'manakh, vyp. 51). Rīga, 118 s.; Sergei Mazur (red.) (2019). *Latviiskaia pravoslavnaia tserkov' v 1925 godu* (Seminarium Hortus Humanitatis. Al'manakh, № 54). Rīga-Pskov, 154 s.
- ³¹ Ērglis. Pareizticība Ziemeļkurzemē: Kolkasraga draudze (1918-1934), 99.-102. lpp.
- ³² Baiba Šuvcāne (2010). *Senais lībiešu ciems Kolka*. Rīga: Jumava, 181. lpp.
- ³³ Turpat, 170.-171., 182., 185., 201. lpp.
- ³⁴ Turpat, 198. lpp.
- ³⁵ Sīkāk par G. Varfolomejevu un viņa kalpošanas laiku Kolkasraga draudzē sk.: Ērglis. Pareizticība Ziemeļkurzemē: Kolkasraga draudze (1918-1934), 103.-104., 120.-131. lpp.

- ³⁶ Piemēram, sk.: Šuvcāne. *Senais libiešu ciems Kolka*, 347. lpp.; Virspriesteris Jānis Kalniņš. *Process*, 157., 159. lpp., u.c.
- ³⁷ LNA-LVVA, 7469-1-74, 137.-138. lp.; 7469-1-75, 63., 101. lp.; 7469-1-367, 90.-91. lp.; 7469-2-354, 2.-3. lp.
- ³⁸ LNA-LVVA, 7469-1-75, 115. lp.; 7469-1-368, 3.-4., 23.-24. lp.
- ³⁹ LNA-LVVA, 7469-2-354, 20. lp.
- ⁴⁰ Turpat.
- ⁴¹ Turpat.
- ⁴² LNA-LVVA, 7469-1-74, 61.-62. lp.
- ⁴³ LNA-LVVA, 7469-2-354, 18. lp.
- ⁴⁴ LNA-LVVA, 7469-2-354, 4., 6., 8.-10., 15., 17.-18., 20., 28., 37. lp.
- ⁴⁵ [B. avt.] (1892). Razriadnyi spisok vospitannikov Rizhskogo dukhovnogo uchilishcha, sostavlennyi posle godichnykh ispitanii byvshikh v mae i iiune mesiatsakh 1892 goda. *Rizhskie eparhial'nye vedomosti*, 13-14, s. 479.
- ⁴⁶ Sīkāk sk.: Sergei Tsoia (2018). Pravoslavnye dukhovnye uchebnye zavedeniia Rizhskoi eparkhii v nachale XX veka. V kn.: *Latviiskii pravoslavnyi khronograf*. Vyp. III. Rīga: Sinod Latviiskoi Pravoslavnoi Tserkvi, s. 17-120.
- ⁴⁷ LNA-LVVA, 7469-2-354, 4., 6., 18., 20., 37. lp.
- ⁴⁸ LNA-LVVA, 7469-2-354, 9., 18., 20. lp.
- ⁴⁹ LNA-LVVA, 7469-2-354, 15., 17.-18., 20. lp.
- ⁵⁰ LNA-LVVA, 7469-2-354, 4., 6., 8., 10., 18., 20., 28., 37. lp.
- ⁵¹ LNA-LVVA, 7469-2-354, 17. lp.
- ⁵² LNA-LVVA, 7469-1-74, 81.-82. lp.; 7469-2-354, 19. lp.
- ⁵³ LNA-LVVA, 7469-2-354, 24. lp.
- ⁵⁴ LNA-LVVA, 7469-2-354, 11., 16. lp.
- ⁵⁵ LNA-LVVA, 7469-2-354, 11. lp.
- ⁵⁶ Sk.: [B. aut.] (1934). Bēdīgas ziņas. *Ticība un Dzīve*, 2, 28. lpp.
- ⁵⁷ LNA-LVVA, 7469-2-354, 11. lp.
- ⁵⁸ LNA-LVVA, 7469-2-354, 22., 26. lp.
- ⁵⁹ LNA-LVVA, 7469-2-354, 23. lp.
- ⁶⁰ LNA-LVVA, 7469-2-354, 21. lp.
- ⁶¹ LNA-LVVA, 7469-2-354, 25., 31. lp.
- ⁶² LNA-LVVA, 7469-2-354, 27.-29., 32.-34. lp.
- ⁶³ LNA-LVVA, 7469-2-354, 35.-36. lp.
- ⁶⁴ Šis trīs lappušu garais darbs atrodams J. Toņa priesterības lietā. – Sk.: LNA-LVVA, 7469-2-354, 40.-41. lp.
- ⁶⁵ LNA-LVVA, 7469-2-354, 13. lp.
- ⁶⁶ LNA-LVVA, 7469-2-354, 38. lp.
- ⁶⁷ LNA-LVVA, 7469-2-354, 7. lp.
- ⁶⁸ LNA-LVVA, 7469-1-74, 130., 132. lp.; 7469-2-354, 3. lp.
- ⁶⁹ LNA-LVVA, 7469-1-74, 133. lp.

- ⁷⁰ LNA-LVVA, 7469-2-354, 4. lp.
- ⁷¹ LNA-LVVA, 7469-1-74, 135., 137.-138. lp.
- ⁷² LNA-LVVA, 7469-1-74, 135., 140. lp.
- ⁷³ Piemēram, sk.: LNA-LVVA, 7469-1-74, 147. lp.; Sergei Tsoia (2013). Latvii-skaia Pravoslavnaia Tserkov' i Sviato-Sergievskii Pravoslavnyi Bogoslovskii institut v 20-30-kh gg. XX veka. *Nauchno-analiticheskii zhurnal Pravoslavie v Baltii*, 10 (1), s. 40.
- ⁷⁴ LNA-LVVA, 7469-2-354, 2.-3. lp.; [B. avt.] (1935). Iz mestnoi khroniki. *Vera i zhizn': Dukhovnyi zhurnal*, 8, s. 191.
- ⁷⁵ Andrei Golikov, Sergei Fomin (1999). *Krov'iu ubelennye. Mucheniki i isповedniki Severo-Zapada Rossii i Pribaltiki (1940-1955). Martirolog Pravoslavnykh sviashchennosluzhitelei i tserkovnosluzhitelei Latvii, repressirovannykh v 1940-1952 gg. Zhizneopisaniia i materialy k nim.* Moskva: Palomnik, s. 143; Tsoia. Latviiskaia Pravoslavnaia Tserkov' i Sviato-Sergievskii Pravoslavnyi Bogoslovskii institut v 20-30-kh gg. XX veka, s. 36.
- ⁷⁶ LNA-LVVA, 7469-2-214, 1., 6. lp.
- ⁷⁷ Labvēlis (1935). No Kolkasraga draudzes. *Ticība un Dzīve*, 8, 127. lpp.
- ⁷⁸ Gr. (1935). Lielas svinības Kolkasragā. *Ticība un Dzīve*, 9, 140.-141. lpp.
- ⁷⁹ LNA-LVVA, 7469-1-75, 6.-7., 9. lp.
- ⁸⁰ Kolcinieks (1935). No Kolkasraga. *Ticība un Dzīve*, 1, 15. lpp.; Gr. (1935). Lielas svinības Kolkasragā. *Ticība un Dzīve*, 9, 140. lpp.
- ⁸¹ LNA-LVVA, 7469-1-74, 146.-147. lp.
- ⁸² [B. aut.] (1936). Labi izdevies bazars. *Ticība un Dzīve*, 2, 28. lpp.; [B. aut.] (1936). Kolkasraga draudzes. *Ticība un Dzīve*, 3, 48. lpp.
- ⁸³ LNA-LVVA, 7469-1-367, 5. lp.
- ⁸⁴ Arnolds Aizsilnieks (1968). *Latvijas saimniecības vēsture, 1914-1945.* Stokholma: Daugava, 326., 667.-669. lpp.
- ⁸⁵ LNA-LVVA, 7469-1-74, 114. lp.
- ⁸⁶ LNA-LVVA, 7469-1-75, 23., 26. lp.
- ⁸⁷ [B. aut.] (1936). Draudzei atļauts pārdot mežu. *Ticība un Dzīve*, 2, 28. lpp.
- ⁸⁸ LNA-LVVA, 7469-1-367, 17. lp.
- ⁸⁹ LNA-LVVA, 7469-1-367, 18. lp.
- ⁹⁰ LNA-LVVA, 7469-1-367, 4. lp.
- ⁹¹ Turpat.
- ⁹² Turpat.
- ⁹³ LNA-LVVA, 7469-1-367, 37. lp.
- ⁹⁴ Turpat.
- ⁹⁵ Runce. *Mainīgās divspēles. Valsts un Baznīcas attiecības Latvijā 1906-1940,* 271. lpp.
- ⁹⁶ Par jauno (Gregora) un veco (Jūlija) kalendāra stilu sīkāk sk.: [B. avt.] (1936). O starom i novom stile. *Vera i zhizn': Dukhovnyi zhurnal*, 8, s. 161-

- 166.; [B. avt.] (1936). O starom i novom stile. *Vera i žizn': Dukhovnyi zhurnal*, 9, s. 185–191; Runce. *Mainīgās divspēles. Valsts un Baznīcas attiecības Latvijā 1906–1940*, 292. lpp.
- ⁹⁷ LNA-LVVA, 7469–1–653, 84., 87., 89., 92. lp.
- ⁹⁸ LNA-LVVA, 7469–1–75, 29. lp.; 7469–1–367, 2. lp.
- ⁹⁹ LNA-LVVA, 7469–1–75, 50., 58., 63., 67. lp.; 7469–1–367, 4.–5., 17., 19., 33.–38., 45.–48., 50.–52., 54. lp.
- ¹⁰⁰ Piemēram, sikāk sk.: LNA-LVVA, 7131–1; Iurii Sidiakov (sost.) (2015). *Istoriia v pis'makh iz arkhiva sviashchennomuchenika arkhiepiskopa Rizhskogo Ioanna (Pommerera)*. Tom pervyi. Tver': Bulat, s. 203–204; Sergei Tsoia (2016). Pravovoe polozhenie Latviiskoi Pravoslavnoi Tserkvi v 20-kh – nachale 30-kh godov XX veka. V kn.: *Latviiskii pravoslavnyi khronograf*. Vyp. II. Riga: Sinod Latviiskoi Pravoslavnoi Tserkvi, s. 156, 207; u.c.
- ¹⁰¹ LNA-LVVA, 7469–1–367, 4.–5., 37. lp.
- ¹⁰² LNA-LVVA, 7469–1–367, 4. lp.
- ¹⁰³ LNA-LVVA, 7469–1–367, 4.–5., 17., 33.–34., 37., 45.–48., 50.–51., 54. lp.
- ¹⁰⁴ “Trebņiks” – Pareizticīgās Baznīcas noslēpumu un citu lūgšanu grāmata.
- ¹⁰⁵ Triode – Pareizticīgās Baznīcas dievkalpojumu grāmata, kas satur gada dievkalpojuma loka mainīgos lūgšanu tekstus.
- ¹⁰⁶ LNA-LVVA, 7469–1–367, 17., 34. lp.
- ¹⁰⁷ LNA-LVVA, 7469–1–367, 17., 33.–34. lp.
- ¹⁰⁸ LNA-LVVA, 7469–1–367, 33.–34. lp.
- ¹⁰⁹ LNA-LVVA, 7469–1–367, 34. lp.
- ¹¹⁰ LNA-LVVA, 7469–1–75, 46., 50. lp.; 7469–1–367, 34. lp.
- ¹¹¹ LNA-LVVA, 7469–1–367, 47.–48. lp.
- ¹¹² LNA-LVVA, 7469–1–367, 37. lp.
- ¹¹³ LNA-LVVA, 7469–1–367, 19., 36. lp.
- ¹¹⁴ LNA-LVVA, 7469–1–367, 44.–45. lp.
- ¹¹⁵ LNA-LVVA, 7469–1–367, 46. lp.
- ¹¹⁶ LNA-LVVA, 7469–1–367, 51. lp.
- ¹¹⁷ LNA-LVVA, 7469–1–75, 57.–58. lp.; 7469–1–367, 38. lp.
- ¹¹⁸ LNA-LVVA, 7469–1–367, 50. lp.
- ¹¹⁹ LNA-LVVA, 7469–1–75, 62.–63., 65., 67. lp.
- ¹²⁰ LNA-LVVA, 7469–1–367, 54. lp.
- ¹²¹ Šuvcāne. *Senais lībiešu ciems Kolka*, 203. lpp.
- ¹²² LNA-LVVA, 7469–1–367, 34., 50.–51. lp.
- ¹²³ LNA-LVVA, 7469–1–367, 50., 52. lp.
- ¹²⁴ LNA-LVVA, 7469–1–75, 62.–63. lp.
- ¹²⁵ LNA-LVVA, 7469–1–75, 65., 67. lp.
- ¹²⁶ LNA-LVVA, 7469–1–367, 90. lp.
- ¹²⁷ LNA-LVVA, 7469–1–367, 91. lp.
- ¹²⁸ LNA-LVVA, 7469–1–75, 97., 101. lp.

- ¹²⁹ [B. aut.] (1936). Kolkasraga priest. J. Tonis miris. *Ticība un Dzīve*, 9, 143.–144. lpp.
- ¹³⁰ Umer sviashchennik I. Tonis. *Segodnia večerom*, 24.08.1936., s. 3.
- ¹³¹ LNA-LVVA, 7469–1–367, 101. lp.; [B. aut.] (1936). Kapu svētki. *Ticība un Dzīve*, 8, 128. lpp.
- ¹³² LNA-LVVA, 7469–1–75, 113., 115.–116. lp.; [B. aut.] (1936). Pārmaiņas draudžu vadībā. *Ticība un Dzīve*, 10, 156. lpp.
- ¹³³ LNA-LVVA, 7469–2–167, 1.–3., 24., 28., 32.–33., 35.–36., 38.–39. lp. Par P. Gredzena darbību Kolkasraga priesteram amatā sk.: Ērglis. Pareizticība Ziemeļkurzemē: Kolkasraga draudze (1918–1934), 103.–104., 114.–118.
- ¹³⁴ LNA-LVVA, 7469–1–75, 113., 115. lp.; 7469–2–167, 19. lp.; [B. avt.] (1936). Iz mestnoi khroniki. *Vera i zhizn': Dukhovnyi zhurnal*, 10, s. 227–228.
- ¹³⁵ LNA-LVVA, 1632–1–6175, 10. lp.; [B. aut.] (1936). Pārmaiņas draudžu vadībā. *Ticība un Dzīve*, 10, 156. lpp.; Gavriļins. *Jānis (Garklāvs): pareizticīgais latvietis*, 47. lpp.
- ¹³⁶ Gavriļins. *Jānis (Garklāvs): pareizticīgais latvietis*, 52. lpp.
- ¹³⁷ Gavrilin. *Pod pokrovom Tikhvinskoj ikony. Arkhipastyrskij put' Ioanna (Garklavsa)*, 464 s.; Gavriļins. *Jānis (Garklāvs): pareizticīgais latvietis*, 354 lpp.
- ¹³⁸ LNA-LVVA, 1632–1–6175, 10. lp.
- ¹³⁹ Gavriļins. *Jānis (Garklāvs): pareizticīgais latvietis*, 51. lpp.
- ¹⁴⁰ Turpat, 52. lpp.
- ¹⁴¹ T.s. “mazais bānītis” no Dundagas līdz Mazirbes stacijai kursēja līdz 1962. gadam. Sikāk sk.: Toms Altbergs, Andris Biedriņš, Dainis Punculs, Artūrs Tukišs (2017). *Lauku platuma dzelzceļi. Mazbānītis de facto*. Ventspils: Ventspils muzejs, 106. lpp.
- ¹⁴² Virspriesteris Jānis Kalniņš. *Process*, 157.–158. lpp.
- ¹⁴³ P[ēteris] Gredzens (1936). Pareizticīgā baznīca Talsu apriņķī. *Ticība un Dzīve*, 7, 99. lpp.
- ¹⁴⁴ [B. aut.] (1937). Ziedojumi Metropolita Katedrāles remontam. *Ticība un Dzīve*, 3, 47. lpp.
- ¹⁴⁵ Heinrihs Strods (2005). *Metropolīts Augustīns. Dzīve un darbs. 1873–1955*. Rīga: Latvijas Universitātes žurnāla “Latvijas Vēsture” fonds, 124.–125. lpp.
- ¹⁴⁶ LNA-LVVA, 7469–1–76, 51.–53. lp.; 7469–1–1049, 237.–239. lp.
- ¹⁴⁷ LNA-LVVA, 7469–1–1049, 237. lp.
- ¹⁴⁸ LNA-LVVA, 7469–1–1049, 239. lp.
- ¹⁴⁹ LNA-LVVA, 7469–1–655, 2. lp.
- ¹⁵⁰ Turpat.
- ¹⁵¹ LNA-LVVA, 7469–1–657, 5.–7. lp.
- ¹⁵² LNA-LVVA, 7469–1–657, 8.–9. lp.
- ¹⁵³ LNA-LVVA, 7469–1–656, 4.–5. lp.
- ¹⁵⁴ LNA-LVVA, 7469–1–657, 27. lp.

- ¹⁵⁵ LNA-LVVA, 7469-1-657, 21., 24.-25. lp.
- ¹⁵⁶ LNA-LVVA, 7469-1-657, 44.-45. lp.
- ¹⁵⁷ LNA-LVVA, 7469-1-657, 41.-42. lp.
- ¹⁵⁸ Gavriļins. *Jānis (Garklāvs): pareizticīgais latvietis*, 54. lpp.
- ¹⁵⁹ Aivars Stranga (2017). *Kārļa Ulmaņa autoritārā režīma saimnieciskā politika (1934-1940)*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 161.-189. lpp.
- ¹⁶⁰ [B. avt.] (2018). Ustav Latviiskoi Pravoslavnoi tserkvi Riga, 1924 g. V kn.: Sergei Mazur (red.). *Latviiskaia pravoslavnaia tserkov' v 1924 godu* (Seminarium Hortus Humanitatis. Al'manakh, vyp. 51). Rīga, s. 54.
- ¹⁶¹ LNA-LVVA, 7469-2-109, 10., 12. lp.
- ¹⁶² Sīkāk sk.: Tsoia. Pravovoe polozhenie Latviiskoi Pravoslavnoi Tserkvi v 20-kh – nachale 30-kh godov XX veka, s. 179-185.
- ¹⁶³ LNA-LVVA, 7469-1-654, 2. lp.
- ¹⁶⁴ LNA-LVVA, 7469-1-654, 1. lp.
- ¹⁶⁵ LNA-LVVA, 7469-1-76, 165.-166. lp.; 7469-1-654, 3.-4. lp.; 7469-1-656, 12., 14. lp.; 7469-1-657, 13.-18., 46.-47. lp.; Ērglis. Pareizticība Ziemeļkurzemē: Kolkasraga draudze (1918-1934), 128. lpp.
- ¹⁶⁶ LNA-LVVA, 7469-1-656, 13., 15. lp.; 7469-1-657, 50. lp.
- ¹⁶⁷ LNA-LVVA, 7469-1-657, 19.-20. lp.
- ¹⁶⁸ LNA-LVVA, 7469-1-656, 2.-3., 10.-11. lp.
- ¹⁶⁹ LNA-LVVA, 7469-1-657, 27. lp.
- ¹⁷⁰ LNA-LVVA, 7469-1-657, 34.-35. lp.
- ¹⁷¹ LNA-LVVA, 7469-1-657, 36. lp.
- ¹⁷² LNA-LVVA, 7469-1-657, 37. lp.
- ¹⁷³ LNA-LVVA, 7469-1-657, 38. lp.
- ¹⁷⁴ LNA-LVVA, 7469-1-657, 2.-3. lp.
- ¹⁷⁵ LPB Sinodes 1937. gada 23. septembra sēdē pieņemto instrukciju psalmo-tājiem sīkāk sk.: LNA-LVVA, 7469-1-76, 169., 172.-173. lp.
- ¹⁷⁶ LNA-LVVA, 7469-1-657, 1. lp.
- ¹⁷⁷ LNA-LVVA, 7469-1-657, 4. lp.
- ¹⁷⁸ [B. aut.] (1938). Vakantās psalmotāju vietas. *Ticība un Dzīve*, 23, 364. lpp.
- ¹⁷⁹ LNA-LVVA, 7469-1-657, 29., 31.-32. lp.
- ¹⁸⁰ LNA-LVVA, 7469-1-657, 30., 33. lp.; [B. aut.] (1940). Sinodes rikojumi. *Ticība un Dzīve*, 3, 46. lpp.; [B. avt.] (1940). Rasporiazhenia Sinoda. *Vera i zhizn': Dukhovnyi zhurnal*, 3, s. 49.
- ¹⁸¹ P[ēteris] Gredzens (1939). Pareizticīgie skolēni bez ticības mācības. *Ticība un Dzīve*, 6, 92. lpp.
- ¹⁸² LNA-LVVA, 7469-1-1046, 90. lp.
- ¹⁸³ LNA-LVVA, 1632-1-6175, 3.-4., 8. lp.; Gavriļins. *Jānis (Garklāvs): pareizticīgais latvietis*, 54. lpp.
- ¹⁸⁴ Virspriesteris Jānis Kalniņš. *Process*, 158. lpp.
- ¹⁸⁵ P[ēteris] Gredzens (1939). Kolkas draudze. *Ticība un Dzīve*, 15, 238. lpp.

- ¹⁸⁶ Gavriļins. *Jānis (Garklāvs): pareizticīgais latvietis*, 54. lpp.
- ¹⁸⁷ LNA-LVVA, 7469-1-368, 3. lp.; Gavriļins. *Jānis (Garklāvs): pareizticīgais latvietis*, 51.-52. lpp.
- ¹⁸⁸ LNA-LVVA, 7469-1-1046, 90. lp.
- ¹⁸⁹ LNA-LVVA, 7469-2-462, 1.-2. lp.
- ¹⁹⁰ LNA-LVVA, 7469-1-76, 81. lp.
- ¹⁹¹ LNA-LVVA, 7469-1-657, 11. lp.
- ¹⁹² LNA-LVVA, 7469-1-1046, 90. lp.
- ¹⁹³ LNA-LVVA, 7469-1-657, 43., 49. lp.
- ¹⁹⁴ LNA-LVVA, 7469-1-657, 43., 48.-49. lp.
- ¹⁹⁵ [B. aut.] (1940). Draudžu atceres dienas 1940. gadā. *Ticība un Dzīve*, 6, 96. lpp.
- ¹⁹⁶ Par padomju režīma attieksmi pret pareizticīgo garīdzniecību 1940.-1941. gadā un J. Garklāva ļoti grūto stāvokli sk.: Aleksandr Gavrilin (2010). "Neizvestnye" latviiskie sviashchennosluzhiteli: protopresviter Ioann (Jānis) Baumanis. *Pravoslavie v Latvii. Istoricheskie ocherki*, 8, s. 32-34; Aleksandr Gavrilin (2013). *Latviiskie pravoslavnye sviashchennosluzhiteli na Amerikanskom kontinente*. Moskva: Obshchestvo liubitelei tserkovnoi istorii, s. 14-55, 67, 71, 110, 156, 251; Gavriļins. *Jānis (Garklāvs): pareizticīgais latvietis*, 56.-59., 61.-69. lpp.

THE ORTHODOXY IN THE NORTHERN COURLAND: THE KOLKASRAGS PARISH AND ITS PRIESTS (1934-1940)

Dzintars Ērglis

Dr. hist., Institute of Latvian History, University of Latvia, researcher.
Research interests: repressive policies of the Soviet and Nazi regimes in Latvia, Holocaust, the history of Dundaga church parish.

The paper looks into a situation of the Orthodox Church parish of Kolkasrags between 1934 and 1940. It was a crucial period of our country's and nation's history, during which the authoritarian dictatorship of Kārlis Ulmanis was formed and the state sovereignty was lost. These processes changed the life of the Latvian Orthodox Church as well.

The paper is based on numerous church documents, which are used for scholarly purposes for the first time, and it continues researches on the subject done before, focusing on practical activities of priests and the parish council.

Keywords: Latvian Orthodox Church, Birth of Our Savior parish in Kolkasrags, the District of Dundaga, Kolka village.

Summary

This article is a continuation of intended series of publications on the Orthodoxy in the Northern Courland (a territory of former districts of Ventspils and Talsi) during the first period of the Latvian independence (1918–1940), the first year of the Soviet regime (1940–1941) and the period of the Nazi occupation (1941–1945). The paper addresses the history of the Orthodox parish of Kolkasrags in the church parish of Dundaga, the district of Ventspils, from 1934 till 1940. The first part of this study on the history of the parish from 1918 till 1934 has already been published.

The article describes times of changes starting from the *coup d'état* that established an authoritarian dictatorship of Kārlis Ulmanis (1877–1942) till 1940 when Latvia lost its independence. These complex and consecutive processes directly impacted the life of the Latvian Orthodox Church (LOC).

In the middle of the 1930s, when the most severe impact of the global economic crisis of 1929 came to an end, local business life in Kolka slowly improved as well. The transportation routes and trade contacts with the capital city of Riga were satisfactory, the cultural exchange much less so, but in general Kolka and its surroundings were a backwards region of Latvia.

From 1935 till 1940, the Orthodox parish of Kolkasrags, at that time a part of the LOC Episcopal district of Jelgava, had two priests in succession: Jānis Tonis (1876–1936) and Jānis Garklāvs (1898–1982). The latter was made the bishop of Riga in 1943. Due to considerable financial difficulties only one of these priests – J. Tonis, settled in the village of Kolka permanently. During the period described here, there were only approximately ten months when the appointed Orthodox priest resided in Kolka. Usually priests in service were residing in the neighboring towns of Dundaga and Valdemārpils and visited Kolka only to perform the rituals. For both J. Tonis and J. Garklāvs the parish of Kolkasrags was the first place of service after the ordination.

While strong in its faith, the small parish of Kolkasrags struggled financially. After a piece of forest owned by parish was sold in 1936 and unoccupied parish buildings rented to forestry workers (they did some major logging works in the area during 1937), financial problems were partly solved. Unfortunately, an attempt to add to the parish properties a piece of local land granted by the Latvian state in 1930 several times came to the bureaucratic deadlock and was not solved until the Soviet occupation in the summer of 1940. With an establishment of the Soviet

regime, a bank account of the parish was nationalized. One of most important problems faced by members of the parish until 1940 was often discontinuation of religion lessons in school for their children that occurred due to lack of proper teachers.

With the end of the Latvian independence in 1940 came a new period in the history of the Orthodox parish of Kolkasrags.

FIGURE CAPTION

- Fig. 1.* The Kolkasrags Orthodox Church of the Birth of Christ in 1920s–1930s (from the personal archive of Baiba Šuvcāne)
- Fig. 2.* Celebration on the occasion of Jānis Tonis' consecration in the priesthood, August 1935, the Kolkasrags Orthodox Church. The first row (left to right): the elder of the church Kirils Adamkovičs (standing), the priest Georgijs Varfolomejevs, the senior priest Pēteris Gredzens, the priest Jānis Tonis (sitting), the deputy psalmist Andrejs Grintāls (also known as Grīntāls; standing) (from the personal archive of Baiba Šuvcāne)